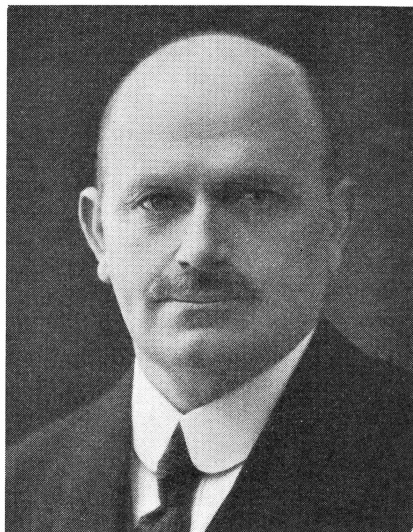

Från hembygdsarbetet

C. J. ÖBRINK IN MEMORIAM

Den 20 juni 1954 avled bankkamrer Carl Josef Öbrink, Älvkarleby. Född i Östanå 1 aug. 1873 kom C. J. Öbrink att vistas i Älvkarleby hela sin levnad, med undantag av en tids vistelse i Gävle för utbildning i handelsyrket. Den av fadern år 1889 i Östanå öppnade diversehandeln övertogs sedermera av sonen, som innehade densamma till år 1903. Från nämnda år till år 1921 ägnade sig Öbrink åt skötseln av sitt jordbruk. År 1910 blev han föreståndare för Föreningsbankens nyöppnade kontor i Älvkarleby och fortsatte som bankman till år 1934, då han avgick med pension.

Bankkamrer Öbrink kom med tiden att intressera sig för sin hemsockens kulturhistoria, främst den gamla bondekulturen, och ingick 1926 som medlem i den av kontorsskrivare Einar Villner år 1921 bildade Älvkarleby fornminnes- och hembygdsförening. Då det i slutet av 1920-talet blev aktuellt att på för hembygdsföreningen upplåten tomt i när-

heten av kyrkan återuppföra de många till föreningen skänkta byggnaderna, utsågs kamrer Öbrink till byggnadskommitténs ordförande. Vid möbleringen och iordningställandet av Gammelgården, som invigdes 1930, tog Öbrink aktivt del. Ett antal år var han hembygdsföreningens vice ordförande, sedermera dess ordförande, och från 1930 till 1941 desslikes föreståndare för Gammelgården och dess samlingar. För det intresse kamrer Öbrink visat för sin sockens hembygdsförening och för det arbete han nedlagt vid den ståtliga Gammelgårdens tillkomst bevarar Älvkarleby hembygdsförening och Upplands fornminnesförening honom i tacksamt minne.

N. S.

EN BORTGÅNGEN HEMBYGDSVÄN

Den 23 februari 1954 avled kontorsskrivare Ejnar Villner, Älvkarleby. Son till folkskollärare Ernst Villner föddes han 19 april 1887 i Västanå i Älvkarleby. Med undantag av några års vistelse i Uppsala som journalist på *Upplands Posten* kom han att tillbringa hela sin levnad i hemsocknen, där han åren 1917–1947 tjänstgjorde som kontorsskrivare på Älvkarleby landsfiskalskontor. Ett 30-tal år var han pensionsnämndens ordförande och under lika lång tid valnämndens ordförande.

Inom kulturminnesvårdande kretsar är Ejnar Villner känd för sitt mångåriga och aldrig svikande intresse och arbete i vården om hembygdens kulturarv. Redan vid 20 års ålder började han forska om hemsocknen, dess inbyggares liv och sedvänjor i gammal tid. Han sökte upp äldre personer och nedtecknade vad de hade att berätta i fråga om traditioner och bruk, sagor och sägner. Mycket snart uppsatte han som mål att försöka skapa en hembygdsgård. Från början tänkte han sig Flakön såsom den mest lämpliga platsen. Men då staten själv behövde detta område för kraftverkets räkning, blev det i stället kyrkbacken som slutligen fick hysa Gammelgården. För att väcka hembygdsintresset höll Ejnar Villner föredrag i sin socken om hembygdsrörelsen. Han samlade även föremål till det hembygdsmuseum han planerade. Efter några års arbete kallade han sockenfolket samman för bildandet av en hembygdsförening och så kom Älvkarleby fornminnes- och hembygdsförening till 15 april 1921. Ejnar Villner blev dess ordförande, utarbetade dess stadgar och fortsatte under de närmaste fem åren med att tigga eller köpa kulturföremål, värda att bärgas undan skingring och förstörelse. Han hyrde ett rum i Älvkarleby kungsgård för samlingarna och betalade av

EJNAR VILLNER

egna medel hyra med 100 kr. om året. Föremålsbeståndet kom under denna tid upp i omkring 200 nummer och då var det ändå endast de värdefullaste sakerna, som av utrymmeskäl kunde mottagas. Större och mera skrymmande föremål övertalades ägarna att bevara tills det skulle bli dags att »möblera» Gammelgården.

En hel del av byggnaderna, som numera ingår i Älvkarleby sockens ståtliga år 1930 invigda Gammelgård, har Ejnar Villner spårat upp. Främst må nämnas harpospelmannen Daniel Skärbergs gamla stuga med källarkammare och källarstugutrappa från Gårdskär. År 1926 avsade sig Villner ordförandeskapet i hembygdsföreningen och blev fram till år 1930 i stället dess sekreterare. I byggnadskommittén för uppförandet av Gammelgården var Villner självskriven medlem.

Ejnar Villner hyste även stort intresse för sin hemsockens fornminnen och utsågs till Riksantikvarieämbetets ombud. För nitiskt fornvårdsarbete erhöll han Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens medalj. Genom alla åren delgav Ejnar Villner allmänheten sina uppteckningar m. m. i högt skattade artiklar i Gefle Dagblad under signaturen Ranie.

Ejnar Villner var i mångt och mycket en föregångsman inom kulturminnesvård och hembygdsvård. Han var en sann idealist och mycket

lyhörd för den äkta och oegennyttiga formen av hembygdsarbete. Ejnar Villners uppoffrande insatser på kulturminnesvårdens område skänker hans namn ära.

N. S.

KNUTBY-BLADÅKERS FORNMINNES- OCH HEMBYGDSFÖRBUND 25 ÅR

Hembygdsförbundet har år 1954 firat 25-årsjubileum. Inga stora jubileumsarrangemang ha ordnats, men händelsen har apostroferats i olika sammanhang.

Det arbete, som utförts under de gångna 25 åren, är imponerande, och de synliga resultatena äro märkliga. Mest märkbar är Gammelgården, som genom energiskt arbete sakta men säkert vuxit fram till en förnämlig uppländsk hembygdsgård med intressanta byggnader och omfattande kulturhistoriska samlingar. Och roligast är att gården, sedan samlingarna nu ordnats, är en »levande» hembygdsgård. Där händer nästan alltid något, byggnader flyttas fram, föremål skänkas, besökare komma och gå, både enskilda och sällskap, fester och samkväm hållas. Ett särskilt glädjeämne är att intresset hos bygdens folk år från år ökar för hembygdsarbetet och hembygdsförbundet samt att kommunen har en positiv inställning och stöder arbetet.

Förbundet har också fått några fina 25-årsprenter. Det fick vid Disa Gilles stämma motta årets Disa Gilles pris och vid Gustavsdagens ordensregn tilldelades förbundets energiske samlare och drivande kraft sedan dess start, kyrkvärden David Berglund, riddartecknet av Vasaorden. Det var en personlig utmärkelse för hans livslånga och uppoffrande arbete inom hembygdsrörelsen, som var väl förtjänt, men något av ärebetygelsens glans faller också över förbundet. Friherre Carl Beck-Friis på Harg, flitig donator till hembygdsförbundet, har även i år skänkt en gammal timrad byggnad från Bennebol, och Stockholms läns Sparbank har skänkt ett ålderdomligt kassaskåp, som kommer väl till pass, och en mindre penningssumma till 25-årsjubileet. Förutom dessa gåvor har en mängd värdefulla föremål skänkts, för vilket förbundet är tacksamt.

Det gångna året har präglats av aktivitet. En liten hembygds-cirkel arbetade under vårterminen under ledning av folkskollärare Sven Wallström. Den utgav ett nytt nummer av förbundets stencilerade bygdetidning Knutby-Kuriren, som bl. a. innehåller en översiktsartikel över de

Bild 1. Gravfält med bautastenar vid Gränsta från tiden Kr. f.—200 e. Kr.

gångna tjugofem åren och i övrigt är rik på kulturhistoriskt stoff. Flera gamla knutbybor berätta minnen från gångna tider i tidningen. En vägledning över Gammelgården och dess samlingar har utarbetats under medverkan av intendent Nils Ålenius och tryckts. Därmed har en gammal dröm förverkligats. Det lilla vackra häftet har redan visat sig vara och kommer att bli en god ledning för besökare och intresserade.

En strålande majsöndag hade förbundet ordnat en exkursion till fasta fornlämningar i bygden under ledning av landsantikvarie Nils Sundquist. Ett femtiotal intresserade personer deltog och en hel rad ståtliga gravfält med mäktiga triangelgravar, rektangel- och fyrkantgravar, gravhögar, bautastenar och runstenar besågos. Årsmötet hölls på den gamla midsommardagen, 24 juni 1954. En mängd viktiga beslut fattades och styrelseledamöter och revisorer omvaldes. Under sommaren har linbastu, som hemmansägare E. Lindqvist, Ljusdal, Bladåker, skänkte för flera år sedan flyttats fram till Gammelgården och uppförts litet avsides från gården å tomtens västra del. Taket på väderkvarnen har omlagts med täljd grov spån.

Hembygdsfesten hölls 8 augusti på en av de få solskensöndagarna under sommaren. Dagen inleddes med högmässa i kyrkan och kyrkkaffe

Bild 2. Knutby sockens vackra runsten vid Burvik. 1000-talets mitt.

vid Gammelgården. Högtidstalet hölls vid Domargården av landsantikvarie Sundquist över ämnet »Fornminnen och fornvård i Knutbybygden». Han framförde även Upplands Fornminnesförenings lyckönskan till förbundets 25-årsjubileum. Valö spelmanslag svarade för folkmusiken och Valö folkdanslag för folkdansuppvisningarna. Nils Presto kåserade om »Myt och sägen i svensk folkmusik». Kåseriet illustrerades med låtar på fiolen av olika spelmän. Runhällens studieteater framförde på kvällen »Lill-Klas och Stor-Klas», dramatisering av H. C. Andersens berättelse, i Nils Prestos regi.

Ett välbesökt och trevligt samkväm för medlemmarna i förbundet med inbjudna har under året hållits i Domaregården. Det medförde bland annat många nya medlemmar i förbundet.

Planer föreligga att under hösten 1954 söka slå ett slag för folkmusiken i bygden och spelmannen och knutbybon Erik Jansson, Uppsala, har välvilligt ställt sig till förfogande att göra ett försök att uppliva folkmusiken i bygden. Möjligen skall även ett försök göras att återuppliva folkdanslaget och väcka intresse hos nya medlemmar för de gamla folkdanserna.

Det nya kvartsseklet inledes med många uppslag och uppgifter och

fortsatt troget och målmedvetet arbete i och för hembygdsförbundet och dess program. Genom årsboken Uppland framför förbundet sitt tack till de många givarna och de många, som under åren arbetat för förbundet, och uttrycker en förhoppning om fortsatt förtroende och stöd och gåvor samt hälsar hembygdsintresserade och hembygdsföreningar från Uppland och andra trakter välkomna till Knutby-Bladåkers Gammelgård invid Knutby förnämliga medeltidskyrka, ett givande utflyktsmål.

Erik Söderlund

BÖRJE-ÅKERBY HEMBYGDSGÅRD INVIGD

Börje-Åkerby hembygdsförening kunde år 1954 fira sitt femårsjubileum. Inte någon större milstolpe i en förenings liv, men jubileet blev inte desto mindre högtidlighållet på värdigt sätt, då föreningen söndagen 20 juni invigde sin färdigställda hembygdsgård i Altuna i Börje.

De gångna åren ha fyllts av ihärdigt och segt arbete på att få mangårdsbyggnaden, en parstuga från Örsättra i Jumkil, i färdigt skick. Tapetrester och väggmålningar gav en antydning hur den sett ut, och med välvillig och skicklig hjälp av landsantikvarie Nils Sundquist blev inredningen både pietetsfull och tilltalande. Den öppna spisen i köket byggdes delvis med stenblock från den ursprungliga härden och anderstugan fick en säregen väggdekoration, tagen från en bevarad tapet. Kåven har för att tillfredsställa nutida krav inretts som ett modernt kök.

Under det att nedre botten möblerades i tidigt 1800-tal blev vinden museum. Föremål, insamlade i bygden med över 700 katalogiserade nummer, har ordnats och beskrivits med ovärderlig och sakkunnig hjälp av intendent Nils Ålenius och de utgör nu en aktningvärd början till en mera systematisk inventering av bygdens gamla minnen.

Utomhus har anlagts en liten kryddgård med humle, salvia, malört, kummin, körvel och annat, som i det gamla självhushållets tid hörde till de dagliga behoven och livets nödtorft.

Söndagen 20 juni skedde som sagt den högtidliga invigningen. Dagen var solig och vacker och en fulltalig publik fyllde gårdsplanen. Upplands spelmannslag inledde med en av Ernst Hägg komponerad marsch, »Hembygdsgården», tillägnad Börje-Åkerby hembygdsförening. Överlärare P. Lindgren hälsade välkommen och uttalade föreningens tack till alla intresserade och villiga hjälpare, för att nu en betydelsefull första etapp i föreningens liv lyckligt fullbordats.

Landshövding Georg Andrén höll högtidstalet och lyckönskade bygden till en så förnämlig hembygdsgränd och framförde länets tack till initiativtagare och andra, som offrat tid och krafter för att bevara minnen från svunna tiders hem och arbetsliv.

Så förflöt dagen med omväxlande program. Spelmanslaget och Heimdals folkdanslag underhöll med fart och kläm, intendent Ålenius berättade om samlingarna, Enok Tapper, som för sina insatser belönats med Fornminnesföreningens förtjänstmedalj, kåserade om insamlingsarbetet, kaffe och läskedrycker serverades under det att skilda grupper besåg gården och samlingarna.

Dagens intryck blev, att intresset för hembygdsföreningen och dess arbete är stort och levande. Styrelsen kan se ljus på framtiden. Nya medlemmar antecknade sig på löpande band. Bälunge kommun visar sitt intresse genom årliga anslag, donatorer har anmält sig och fler finns det plats för, så att det fortsatta arbetet kan bli början lik.

P. Lindgren

NYTT VAPEN FÖR TIERPS KÖPING OCH TIERPS LANDSKOMMUN

Tierps köping och Tierps landskommun ha på Tierpsortens hembygds-gilles initiativ erhållit nytt vapen. När genom undertecknad kontakt söktes med Svenska kommunalheraldiska institutet i Stockholm visade det sig, att det tidigare Tierps härad, omfattande Tierps och Tolfta socknar, redan år 1456 — sålunda för snart 500 år sedan — förlänades en vapenbild av konung Karl Knutsson. Nämda vapen är, intressant nog, det enda kända landskommunala vapen, som förlänats av en svensk konung. Det skedde i ett brev av 24 aug. 1456 om skatteeftergift på grund av hungersnöd. Invånarna i dåvarande Tierps härad och deras efterlevande fick därvid »Trij Humble Axt» som bygdesymbol i sitt sigill.

Hembygds-gillet har beslutat att bestrida kostnaderna för utredningen samt utförande av erforderliga teckningar av vapen, flagga, sigill och skrivpappersvinjett under förutsättning att Tierps köping och Tierps landskommun beslutade att återuppliva bruket av Tierps symbol genom att föra densamma som vapen, nämligen för Tierps köping: »I fält av guld en grön kvist med ett uppåtriktat och två hängande humleax» och för Tierps landskommun: »I grönt fält en kvist med ett uppåtriktat och två hängande humleax av guld.»

Tierps köpings och Tierps landskommuns nya vapen.

Både köpingen och landskommunen ha tacksamt accepterat erbjudandet från gillet och beslutat återuppliva bruket av det gamla vapnet i enlighet med förslaget.

Härnedan återges innehållet i en vidimation från 1651 av det redan då i dåligt skick befintliga kungabrevet från 1456:

»För Alle Höghe och Wälborne Herrer Sampt Dannemän som Thetta Närwarandes öpne breef händer förekomma, till att see eller höra läsas, Tå betijghar Jagh Larsz Bengdtsson Hierpe i Skiemstadh boendes Häradshöfdingedom utj wärio hafwandes, i thetta sinnet, uthi Tijerps Häredt, På Secreterarens Edell och Wälbördigh Johan Olufzson Stiernhöökz wägnar, Och här medh witterligitt gör, att Ährom effter Christi födelse 1651, den 29 Maij Tå Rätt Lagha ting höltz medh Allmoghen af förbem:te Tijerp Häredt, uti Endestadh Lähnzmans gård, Närwarandes uppå Hen: Kungl: Maij:tz wår Allernådigste Drottningz wägnar, Den Högwälborne Herre, Her Shwante Sparre, Frijherre till Cronebärgh, Herre till Berqwara och dåderöö, Landzhöfdinge öfwer Upland, och Ståthållare på Upsala Slott, sampt Häredz Nembden och menige Tingzallmogen. Ibland andre ährender och saker, som ther samma daghen förehades, ransakades och afdömdes upsteegh och för Rätten Lähnzmannen Ehrligh och Förståndigh Erich Matzson i Endestadh, Och uppå heele Häredetz wägnar begierade Förnijelse på ett gammalt, multit och sundrigt Breef, giffwit af Sal. Höghlofligh i Åminnelse: / Konung Karl Knutzson, den Ottonde, Fordom Sweriges Noriges och Götha Konungh, Lijdhandes om någhon tillgiffit på theres Uthlagor, Samt om Tijerpz Häreds Signetes förste Ursprung och effter hans begeran på Häredetz wägnar, war rättmätig och billigh, att sådane gamble Breef förnijas och uthi Häredz Kisto för-

waras, kunde Rätten hansz begeran icke förwägghra, Uthan samma förnijelse blef honom af hans N:de Landzhöfdingen och Rätten Effterkommandom til underrättelse, effterlätin och meddelat, Och lijdher ofwanbem:te Kungl: Breef ord ifrån ord såsom effter fölier:

Wij Karl medh Gudz Nåde Sweriges, Noriges och Götha Konungh, hälse Edher alle Wäre Elskelige Allmogha som boo i Tijerp, Kerliga medh Gudh och wår nåd, Och görom eder witterligit att Wij hafwe förståndit then stora fattigdoom och hunger, som Allmogen allestedz här i Rijket lijdha, Och sijnnnerligen den stora Jämmer, och oähr som j tij wår hafft hafue, och än hafwen. Tå hafwe Wij af Wår sijnnnerliga gunst och nåde, Undt, och förskont, Och medh thetta wårt breef Unna och fördrage edher så mijckit, som i ähre wane uthgöra af edert Häredh och the CXVIII marker Pen:gar af edher hufwudh Skatt så länge Wår Nådh tiilsäggher. Och hafwa Wij undt och gifwit, och medh thetta wårt samma bref, Unne och gifwe eder, och edhre Effterkommande Trij Humble Axt i edhert Insigle: Therföre förbiudhe wij alle wåra Fougta, Embetzmän och alle andre, eho the hälst ähre, eller wara kunne, eder eller edhre Effterkommande här emot hindra eller hindra låta, qwälia måtte eller oförrätta Weder wår Hämbd och onåde. Datum in Castro nostro Stockholm, Die Beatj Bartholomaej Anno dominj MCD quinquagesima Sexto.

Att thenne förnijelse ähr lijka Lijdhandes med sielfwe originalet Skrijwit Åhr 1456 der åth ähre thesse tolf fasta som i nembden såto, Nielsz Helgeson i Åhrstadh, Pär Erichzson i Siukarby, anders Larson i Norbij, Erich Erichzon i Halsz, Jon Olszon i Eskieta, Pär Larson i Halsz, Oluff Erichsun i Degerbo, Pär Matzson i Fröbro, Lars Jesepson i Munga, Erich Pärson ibidem, Anders Anderson i Hals, Larsz Erihson i Fröbro. Till ijtermere wisso och högre stadfestelse blef detta Kungl: brefz förnijelse medh H:s N:de Landzhöfdingenz Her Shwante Sparres, jempte Häredzhöfdingenz Wälb: Johan Olufzsons Stiernhöökz sampt medh mitt och Häredz Insegel, Undertrijckt, uti underhängiande Kupor. Actum Anno die et loco ut supra.»

Carl Schollin

HEMBYGDSFÖRENING BILDAD I JÄRLÅSA

Järlåsa socken, som ligger just i de skogar, vilka enligt Upplandssången kring slätten gunga, har nu fått sin hembygdsförening. Tanken på en dylik är gammal, men man har dragit sig för att utöka den förut rika floran på föreningar.

Sommaren 1953 visste rykten berätta, att det gamla torpet Lövhagen, tidigare kallat Nybygget, under Östfora alkoholanstalt skulle rivras och portlidret flyttas till ett annat län. Situationen dryftades av en del intresserade ordsbor. Direktör Levenstam vid anstalten bekräftade farhågorna för torpet men själv hembygdsintresserad ställde han sig mycket välvillig till ett positivt förslag. Sedan vi hänvänt oss till Upplands fornminnesförening för råd, kom intendent Nils Ålenius ut för att undersöka, om de gamla byggnaderna hade något kulturhistoriskt värde och om någon åtgärd kunde anses motiverad för deras bevarande. Undersökningen ägde rum en solig sensommarafton, 28 aug. 1953. En skara grannar och andra hade samlats där uppe vid Lövhagen och följde med intresse indendent Ålenius sakkunniga undersökning av omgivningen och de gamla husen, i vilka han skrapade med sin pennkniv och synade golvtiljornas undersidor och knutarnas mer eller mindre ålderdomliga hopfogningar. Kalkkällan uppe i berget och de sannolika resterna av den första jordkulan väckte också allmänt intresse. När undersökningen avslutats samlades hela skaran åter på gårdsplanen.

Den nedgående solens sista gyllene strålar silade genom trädkronorna över det gamla grå torpet när intendent Ålenius gav en livlig skildring av bostället. »Vi står här inför ett typiskt uppländskt nybygge», sade han bl. a., »och tankarna går osökt till nybyggaren Isak i Knut Hamsuns bok Markens Gröda.» Först en torvkoja vid en bergklint och sedan efterhand andra byggnader. Anläggningen vid Lövhagen-Nybygget innehåller en ryggåsstuga — vars takkonstruktion intendenten undersökt för trettio år sedan — och som är möjlig att rekonstruera. Bevarad på platsen kan stugan bli en av Upplands ålderdomligaste byggnader; uppförd som den är sannolikt under senare delen av 1600-talet. Dessutom finns en manbyggnad av något senare datum än ryggåsstugan samt ett portlider. Hela anläggningen belyser på ett åskådligt sätt, hur nybyggen i Upplands skogar tillkom och utvecklades under 1600- och 1700-talen. Det vore ur kulturhistorisk synpunkt ytterst värdefullt om möjligheter funnes att bevara den på platsen eller i annat fall genom flyttning.

Vi resonerade man och man emellan, lite viskande, och kom underfund med, att här hjälper inte enskilda personers insats; en hembygds-

förening torde äga större möjligheter att vinna resultat. Undertecknad tillfrågade de församlade, om de önskade bilda en hembygdsförening och svaret blev ett enhälligt ja. På stående fot bildades Järlåsa Hembygdsförening. På några minuter hade 15 medlemmar antecknats. Vid en allmän sammankomst senare konstituerades föreningen och hade då 72 medlemmar.

Frånsett den nyss berörda frågan saknar föreningen inte arbetsuppgifter. Kyrkoruinen från 1200–1300-talet nere vid Sävaån i Kyrkbyn behöves friläggning och vård. Hembygdsföreningens syfte skall vara att väcka, stärka och fördjupa kärleken till och kunskapen om hembygden och dess natur samt att värna och bevara bygdens och sådana gångna tiders kulturalster, som kommit ur bruk. Vi behöver hjälpa åt i kulturminnesvården.

Algot Pettersson

VÄRDEFULL GÅVA TILL JÄRLÅSA HEMBYGDSFÖRENING

Järlåsa hembygdsförening, som bildades 1953, har i dagarna fått mottaga en stor och förnämlig gåva. Styrelsen för Östfora anstalt har genom direktor Levenstam till föreningen överlämnat de gamla hus som tillhört torpet Lövhagen. Föreningen är djupt tacksam för gåvan. Den kan nu glädja sig åt att ha nått det första målet, som just var att åt bygden bevara dessa byggnader, enär det försports, att planer fanns att flytta dem till annat landskap. Nu har föreningen även fått lokaler, vari de redan insamlade äldre kulturföremålen kan förvaras. Men mycket arbete och stora uppföringar vänta föreningen och dess medlemmar för att byggnaderna skola kunna nöjaktigt iordningställas.

Torpet Lövhagen, som tidigare hetat Nybygget, kommer kanske att visa hur bebyggelsen förändrats genom flera århundraden. Kvar står en 1600-talsbyggnad, även om den är illa medfaren, ett portluder och en bostad, som kan dateras till 1700-talet. Möjligen finns spår av äldre bebyggelse, vilket intendent Nils Ålenius framkastade vid ett besök på platsen, då hembygdsföreningen bildades.

Det kan tyckas vara tillräckligt arbete för en nystartad förening att iordningställa en hembygdsgård, men Järlåsa hembygdsförening har även andra planer. Under ledning av landsantikvarie Nils Sundquist har förberedelser vidtagits för att röja platsen vid den gamla kyrkoruinen och ev. frilägga gömda rester. Stora planer finnas alltså, och föreningen vädjar till intresserade ortsbor om understöd och hjälp.

Albert Fransson

UTSTÄLLNINGEN »TENNSOLDATER I GÅNGNA TIDER — GÅNGNA TIDER I TENNSOLDATER» I SUNDBYBERG

Under tjugotalet upphörde tennsoldater att vara uppskattade leksaker för pojkar världen runt. Bilar, tåg, flygplan och allehanda trafikmedel tog överhand även i leksaksvärlden. De gamla tenngjuterierna, där hantverket ofta gått i arv från far till son i generationer, tvingades slå igen eller i bästa fall ändra tillverkning. Dessförinnan hade i 150 år tennsoldater behärskat leksaksdiskarna och från dem i allt större antal — i ständigt modernare utrustning — kastats ut mot vanligen ganska sorgliga öden och snabb förintelse. Mycket få av de första tennsoldaterna har bevarats till våra dagar.

En viss herr Hilpert i Nürnberg graverade de första formarna för »rikliga tennsoldater», dvs. sådana med fotplatta. I mitten på 1800-talet hade den industri, vartill det av Hilpert och hans efterföljare bedrivna hantverket raskt utvecklades, blomstrat som bäst. Denna industri var i stort sett koncentrerad till Tyskland och speciellt till Nürnberg och städerna däromkring. Här bör åtminstone nämnas en firma — Ernst Heinrichsen — vars produktion är världsbekant.

Efter ett sista uppflammande under det första världskriget, då tennsoldater producerades i mängd och utformades i enlighet med de krigförande makternas undan för undan ändrade utrustning och krigsmaterial, har produktionen av tennsoldater så gott som helt upphört.

Av de tidigare tennsoldaterna, framställda under 1700-talets sista år och början av 1800-talet, har som nämnts inte mycket bevarats. Några av gamle Hilperts alster finns dock i behåll, och dessa och andra äldre tennsoldater befinner sig numera i museer, särskilt i Tyskland. Här i Sverige är det redan nu svårt att uppbringa vad som producerades av Gamla Tenngjuteriet och Tenngjuteriet Mars i början på 1900-talet.

Men tennsoldaterna fick dock på ett nytt sätt söka sin upprättelse. På tjugotalet blev de föremål för samlarintresse. De uppträdde i en ny form, en form som aldrig var avsedd som leksak utan uteslutande samlarobjekt. Allt större krav ställdes på tennsoldatens kvalitet, och samlarna och de få producenterna använde de bästa tänkbara tecknare och gravörer för utförande av nya tennsoldater — eller tennfigurer, som samlarna helst kallar dem — efter sina intentioner. De fick sitt råmaterial, den gjutna figuren, de lade ned sin själ i en »riktig» målning, de bildade sammanlutningar för inbördes hjälp, de bestämde en normalstorlek — 30 mm — för att möjliggöra användandet av olika fabrikat i sina uppställningar.

Freden vid Stångebro år 1598 i tennsoldatsdiorama.

Uppställningar, ja, ty tennsoldaten är till sin natur en massfigur och samlarna försökte med den som medel återge händelser från skilda historiska skeden. Nya figurer från alla tänkbara perioder av mänsklighetens och jordens historia skapades i takt med de moderna arkeologiska utgrävningarna och det historiska sanningssökandet. Uppställningarna kallar samlarna »dioramor» och många av dessa omfattar 1000-tals figurer och upptar flera kvadratmeter i yta. Allt från skräcködlor till moderna stridsvagnar dök upp i typkatalogerna. Under de sista 25 åren har det säkerligen kommit fram 10 000-tals typer av tennfigurer, fullt ägnade att riktigt återge episoder i vår och världens historia vad dräkter, utrustning etc. anbelangar.

I den utställning av tennsoldater, som öppnades i Sundbybergs Hembygdsmuseum 11 okt. 1954 och som varade en månad, visades en hel del former, varunder tennsoldaten uppträtt under de sista 100 åren, med tonvikten lagd på vad som framställts i Sverige. I ett flertal dioramor åskådliggjordes episoder ur Sveriges historia, främst Karl XII:s krigiska bragder, samt avsnitt ur folklivet. Militära formeringar, t. ex. en artillerikolonn på 1700-talet, ingick också i utställningsmaterialet, liksom uniformsserier genom århundradena. De utställda figurerna voro med några få undantag målade och för tillfället utlånade av en grupp tennfigursamlare, anslutna till tennsoldatsklubben Drabanten. De större dioramor, som visades, voro speciellt komponerade för utställningen, varvid stort arbete nedlagts av bl. a. direktör Åke Dahlbäck och kamrer Georg Berglund, båda samlare av tennfigurer. Utställningen har rönt stor uppskattning av såväl gammal som ung, men så var den också den första i sitt slag i Sverige.

Henning Österberg

Bild 1. Avdelningen för husgeråd på den rikhaltiga utställningen i Vidbo.

Bild 2. Ungmorsschalar och märkdukar på Vidboutställningen.

Bild 3. Herrgårdskulturen var representerad av bl. a. stolar i engelsk rococo, gobelängklädslar till möbler från 1600-talet samt en korsstygnsmatta från 1840-talet.

KULTURHISTORISK UTSTÄLLNING I VIDBO

En mindre god sida hos den gamla sockenpatriotismen var aversionen mot grannsocknarnas folk. Den kunde ta sig uttryck i stickord och ibland — när det gällde de unga männen — t. o. m. i handgripligheter. »När tiggarn ska te Vidbo måste han ta me sej massäck», sade man efter gammalt i Husby-Långhundra. Det elaka ordstävets har säkerligen varit anledning till slagsmål åtskilliga gånger.

Och gammalt groll sitter i. När Stockholms läns bildningsförbund 1952—1953 anordnade en kurs i Husby-Långhundra och Vidbo visade det sig synnerligen svårt att få Vidboborna till Husby-Långhundra — och tvärt om. Till kursen, som bl. a. omfattade gammalt arbetsliv och festliv i bygderna, hade långhundraborna fört fram en mindre samling de-

monstrationsmaterial till en föreläsning. Men då beslöt man i Vidbo anordna en *riktig* utställning.

Det blev en riktig utställning. Den förbereddes med ett par studiefärder och en särdeles omfattande sockeninventering, kanske den grundligaste som gjorts i landskapet. Intresset för utställningen var enormt i bygden, vi hade kunnat fylla utställningslokalerna flera gånger om. Utställningen hölls öppen två söndagar och en lördag, men lokalen var ständigt fylld — man hade t. o. m. anordnat bussturer från Norrtälje för att få se den. Och så återgingo föremålen till hemmen, som nu fått klart för sig vad dessa ofta från skräputrymmen framletade saker kunde berätta om mäns och kvinnors arbete i gångna tider. Men en del föremål fick stanna kvar — Vidbo hade fått begynnelsen till en sockensamling. Och får socknens unga och energiska prästfru — som blev ordförande i hembygdsföreningen — leva och verka, så dröjer det väl inte så länge innan lokalfrågan kan ordnas. Fru Ingegärd Brundin var den drivande kraften vid inventeringen, men hon har antagligen en hel del energi kvar.

N. A.

HEMBYGDSFÖRENING BILDAD I UPPLANDS-VÄSBY

Den 19 januari 1954 bildades Upplands-Väsby Hembygdsförening vid en sammankomst i Väsby Folkets Hus. Inbjudan till bildandet av hembygdsföreningen hade samlat omkring 75 intressenter. Museilektorn vid Statens Historiska Museum Carl-Axel Moberg höll ett med ljusbilder illustrerat föredrag om en hembygdsförenings arbetsuppgifter. Efter föredraget togs anmälningar till föreningen, varvid 35 personer anmälde sig. Medlemsantalet har härefter ökat och är nu uppe i närmare 70. Till styrelse valdes pastor Sven Odenrick, ordförande, Hugo Sabel, vice ordförande, och herr Folke Johansson, kassör. Övriga styrelsemedlemmar blevo hrr Egon Lindholm och Ragnar Carlsson.

Hugo Sabel

Godsägare Eric Fredlund hälsar välkommen till Seglinge.

EN HEMBYGDSHÄLSNING FRÅN ALMUNGE

Även om Almunge ännu inte har någon hembygdsförening, är den dock en bygd som hyser intresse för sina många fornminnen och sin kulturhistoria. Ett bevis på detta erbjöds vid den hembygdsafton, som anordnades i november 1952 av Almunge föreläsningsförening, bildad hösten 1951. Genom en snabbinventering i förväg av intendent Nils Ålenius hade till denna kväll en hel del gamla föremål ihopbragts från olika gårdar i socknen. Dessa gamla husgeråd och redskap fick utgöra åskådningmaterial till intendents föredrag: Almunge — vår bygd. Där visades kärll med magiska tecken från Lilla Väsby, förnämliga 1700-talstapeter från Wallenstiernas tid på Seglinge, ett av Upplands äldsta golvur, tillverkat år 1706 på torpet Ryggestalund, en gammal kyrkschal i kedjesöm m. m. m. m.

Deltagarantalet denna afton var stort och på intresset var inte att ta miste. En och annan gick under kvällen t. o. m. hem efter stenyxor och »fästmansgåvor». Glimtar gavs om socknens många fornlämningar, gravfält, bautastenar och rösen. Underligt nog har ännu ingen runsten påträffats inom socknen. Den gamla 1200-talskyrkan fick tala sitt språk.

Många utplånade medeltidsbyar, såsom Hov, Kuggeby, Ysinge och Stadinge, vittnade om bebyggelse före herrgårdarnas dagar. Tandvårkstallen på Tadinge ägor, klockstenen (sten som kastats mot klockstapeln) vid Hagby och traditionen om »mjölingarna» i skogen mot Ulvsväsby utgöra bevis på gammal folktro som levt kvar. Torpstugans bibel, postilla och abc-bok tillsammans med ett psalmodikon kunde berätta om den närmast föregående generationens gudfruktighet och andliga styrka.

Det senaste året har varit mycket livaktigt. I februari 1954 fick almungeborna tillfälle att i föreläsningsföreningen åhöra ett föredrag av fil. kand. B. Ejnerstam, Stockholm, om Uppländska fornlämningar. Föredraget illustrerades med ljusbilder och till åhörarnas glädje visades även Ulfbygden med dess fornlämningar. Den 23 maj samma år anordnade Almunge blåbandsförening och SBU-avdelning en hembygdsdag, vilken rönt stor anslutning. Sakkunnig ciceron var intendent Ålenius. Efter gudstjänsten i kyrkan redogjorde kyrkoherde Sten Lund för kyrkans byggnadshistoria och intendent Ålenius för kyrksilvret. Ute på kyrkbacken berättade undertecknad om den historiskt intressanta bygden runt kyrkan med dess fornlämningar och ålderdomliga ortnamn. Här efter företogs en rundresa inom socknen, varvid den gamla sätesgården Lilla Väsby med huvudbyggnad från 1640-talet, Lilla Ellringe, gravfältet med bautastenar vid Ryggestalund och Seglinge gård besöktes. Vid Seglinge hälsades utflyktsdeltagarna av nuvarande brukaren av gården, herr Eric Fredlund, som berättade om ägarna till Seglinge gård från 1450-talet fram till våra dagar. Gårdens byggnadshistoria skildrades av intendent Ålenius, varvid främst 1700-talets ombyggnadsperiod under majoren Wallenstierna berördes. Från den tiden finns bevarade vackra tapeter och rikt dekorerade kakelugnar. Gården har på ett pietetsfullt sätt iordningställt av förre ägaren framlidne byggmästare Axel Fredlund. Den lyckade hembygdsdagen avslutades med samkväm på den gamla 1700-talsherrgården Uddnäs.

Två månader därefter, närmare bestämt 19 juli, anordnade Södersjöns badplatsförening en friluftsfest med kulturellt inslag. Lantbrukare H. B. Ebeling, Sjöudden, roade deltagarna med, att som skrudad till viking göra ett strandhugg vid Södersjöns badplats och därvid för närmare 300 personer berätta om traktens förhistoriska och historiska minnen. En utställning av äldre handlingar om socknen från medeltid och vasatid blev ett uppskattat inslag liksom även den sockenstämma från år 1804, som uppfördes i tidsenliga dräkter och med historiskt underlag.

Fornlämningar, fornfynd, äldre bebyggelseformer och gamla gårdar, bruksföremål, gamla redskap, sockenprotokoll m. m. kan säkert berätta vidare om almungebornas hembygd. De hembyggsdagar, sammankomster och föredrag, som hållits inom socknen, bör mana till fortsatt inventering, förnyat intresse och nytt ansvar, när det gäller vården av bygdens kultur, fädernas kyrka och släktens gård.

Gustaf Björklund

HUDDUNGE HEMBYGDSFÖRENING

Den 13 juni 1954 firade Huddunge hembygdsförening sitt 25-årsjubileum. Närmare 400 personer deltog i festligheterna, vilka inleddes med en andaktsstund vid kyrkoruinen med predikan av kyrkoherde Albin Östlund. Förutom högtidstal av intendenten vid Västmanlands fornminnesförening Sven Drakenberg hölls föredrag av redaktör Vera Siöcrona om en resa i Indokina. Sång till luta utfördes av kandidat Gunnar Eneskär, Uppsala, och allmogemusik av spelmän från Möklinta. Hälsningar sändes från Upplands fornminnesförening genom dess intendent.

Föreningens första hembyggsfest — för exakt 25 år sedan — hölls tillika vid den gamla kyrkoruinen, som då såg helt annorlunda ut. Den hade fått falla i glömska och blivit mer eller mindre överväxt. Området hade i många år använts som betesplats. Det blev hembygdsföreningens uppgift att återställa resterna efter den gamla helgedomen under intendent Drakenbergs överinseende. Axel Johansson, författaren till »1800-talets Huddunge», var den ledande kraften i hembygdsföreningen. Carl Johansson, Larsbo, är ett annat namn. Borta äro många av de, som bildade Huddunge hembygdsförening och som nedlade mycken tid och arbete i samband med iordningställandet och konserveringen av den gamla kyrkoruinen och området däromkring.

Hj. Samuelsson

EDSBRO HEMBYGDS- OCH FÖRELÄSNINGSFÖRENING

Den sedvanliga rapporten skall lämnas! Vad har vi gjort under året i vår förening? Något som är värt att notera? Kanske.

Vi har haft en rätt så livaktig studiecirkel i hembygdskunskap. Ur det förgångna och det närvarande har vi fått fram en del uppgifter, som kanske kan läggas till grund för ett bidrag till rikstävlingen »Min hem-

socken». En tusenlapp ligger sedan åtskilliga år reserverad i kassan att användas till tryckning av en hembygdsbok. Det insamlade materialet räcker mer än väl till en bok. Svårigheten är nu att samla det hela till ett nöjaktigt verk. Vi hoppas att det skall lyckas inom överskådlig framtid.

Vår förenings samlingar är nu märkta och katalogiserade. Lärarkåren har välvilligt biträtt i detta arbete. En sak återstår dock. Inventering och katalogisering av redskapen i spinnrockssvarvarens verkstad. Här måste vi få tag på en fackman, som kan tala om vad verktygen heter och hur de användes. Men var finns den fackmannen?

Sista april är en stor dag i Edsbro. De yngsta talar om den månader i förväg. Då samlas bygdens folk på Åsavallen. Skolbarnens hopsamlade ris, kyrkogårdens torra julgranar och handlarnas träull och tomlådor — tillsammans en mäktig stor kase — antändes av brandfogden. Han får ytterligare tillfälle att fritt leka med elden när han sätter fart på fyrverkeriet. Så hålles tal för våren och hembygden, skolbarnen och kyrkokören sjunger och kollekt till nästa års fyrverkeri upptages i bastanta kopparhinkar.

Midsommarafton reses majstången på Åsavallen och socknens spelmän spelar upp för unga och gamla.

Hembygdsfesten har inte hållits, när detta skrives. Den skall hållas i vår bygdegård i slutet av oktober och omfattar utställning av bruksföremål, allmogemöbler, textilier etc., förslag till Edsbrodräkt, föreläsningar i skilda ämnen samt amatörteater.

Till denna fest hoppas vi få anledning att återkomma i nästa årsbok.

Karl-Arvid Grandin

BONDKYRKO HEMBYGDSFÖRENING STABBYGÅRDEN

Efter ett medryckande föredrag av intendent Nils Ålenius om »Hembygdsgrårdar och hembygdsamlingar» bildades 29 sept. 1953 i en av Erikskolans lärosalar Bondkyrko hembygdsförening Stabbygården. Medlemsantalet blev vid första sammanträdet 39 och är nu uppe i närmare 100-talet.

Föreningens första uppgift var att söka rädda den idylliska prästgården vid Stabby i Uppsala undan den alltmer påträngande stadsbebyggelsen. Föreningen disponerar nu f. d. arrendatorsbostaden, som föreningen erhållit som gåva av Helga Trefaldighets och Börje församlingars pastorat.

Föreningen har i enlighet med ett föredrag av hembygdsforskaren och författaren Agaton Ericstam fördelats på fyra sektioner med var sin ordförande. Av dessa skall en *arkivsektion*, med herrar Birger Andersson och Samuel Lundgren som ledare, tillvarata gamla handlingar. För *bildsektionen*, som har att se till att allt inom arbetsområdet blir ordentligt genomfotograferat, och *fältsektionen*, som fått sig anförtrött vården om fornminnen och tillsyn så att inget övervåld sker mot naturen med dess växt- och djurvärld, svara herrar Agaton Ericstam, Ivar Laurén och Joel Andersson. Arbetet inom *uppteckningssektionen*, som fått till uppgift att uppteckna vad som kan finnas kvar av sägner, visor, ordspråk o. d., leds av fröknarna Johanna Myrberg och Maja Fogelin.

Föreningen har under det gångna året av medlemmar och andra intresserade fått emottaga vackra möbler, gardiner m. m. till inredning av hembygdsgården samt dessutom flera intressanta kulturföremål till ett blivande hembygdsmuseum.

Initiativtagarna, bland vilka särskilt må nämnas fröken Johanna Myrberg, har räknat med att framdeles kunna anordna kurser av olika slag för såväl ungdom som äldre.

Under sommaren 1954 har Uppsala husmodersförening haft sin vävstuga förlagd till hembygdsgården.

Stina Stam

HUSBY-ÄRLINGHUNDRA HEMBYGDS- OCH FORNMINNESFÖRENING

Under det gångna året har hållits ett sammanträde, som mest var av informatorisk art. Fråga om en gemensam utflykt under sommaren dryftades, men blev inte av emedan ej tillräckligt många anmälde sig.

Vid föregående årsmöte var medlemsantalet vid pass 60 st., men har nu utökats till över 100. En fråga som ventilerats är, huru Rolsta gamla väderkvarn skulle kunna bevaras. För omkring 18 år sedan bräcktes vingarna och därmed var det slutmalet. Maskinerna flyttades till annan ort varför nu endast tomma skelettet står kvar. Eftersom kvarnen en gång haft sin plats i Tegnérulunden i Stockholm, innan den flyttades till Rolsta, kunde det tänkas att Stockholms stadsantikvarie skulle ha intresse för dess bevarande. De sade sig ha flyttat tre kvarnar förut till Stockholms närhet och för närvarande var finanserna så ansträngda att de inget kunde göra. En tanke var, att den skulle flyttas till hembygdsföreningens tomt, som ligger bara några hundra meter ifrån. Kvarnen

Husby-Ärtinghundra hembygds- och fornminnesförening: Deltagarna i hembygdsföreningens utflykt till Steninge hösten 1953 samlade på utkiksberget.

är en s. k. holländare och de tillhöra ju den större typen av kvarnar, varför en flyttning torde bli rätt dyrbar.

Till rustkammarbodens förutvarande samlingar har från överste Carl-Axel Torén erhållits en ryttarpistol från början av 1800-talet. Genom förmedling av arkitekt David Blomberg i Stockholm har från Armémuseum erhållits två ryttarsablar modell 1893. Ett försök gjordes i början av året att från Arméförvaltningens tygförråd få inköpa en utrangerad muserkarbin till rustkammaren. Detta misslyckades emedan de satte priset allt för högt. Vid dessa underhandlingar blev det bekant att några utrangerade kanoner skulle försäljas till nedskrotning. Tanken väcktes då att om vi inte kunde erhålla en liten karbin borde försök göras att få köpa ett par kanoner. De kunde ju inte sättas i rustkammarboden, men de kunde stå utanför till prydnad vid Karolinmonumentet. Det hade ju aldrig hänt förr att ett par sådana pjäser utsläppts privat, men då det i detta fall gällde att pryda minnesvården över karolintidens största och främsta ryttarregemente blev det beviljat. Nu står de som ett par mäktiga skiltvakter vid monumentet. Ett betongfundament för varje pjäs iordningställdes av hembygdsföreningens medlemmar och när

Husby-Ärtinghundra hembygds- och fornminnesförening: Monumentet vid Arenberga med de nyuppställda kanonerna.

det var färdigt samlades medlemmarna rätt manstarkt en kväll, varvid kanonerna under ingenjör Harry Sörlings ledning blevo med hjälp av en truck placerade på kullen och där fastlåsta. En allmän önskan bland föreningsmedlemmarna är nu att få en trevlig hembygdsgård att samlas i, ev. kunna ordna bio en och annan gång och därmed göra någon inkomst. Men härtill fordras pengar och dessa är inte lättfångna. Men Rom byggdes ju heller inte på en dag och om vi ser på resultatet efter två års arbete ha vi kanske rätt att vara nog så nöjda.

Husby-Ärtinghundra Hembygds- och Fornminnesförening samlades en söndag i slutet av sept. vid Steninge för att bland annat se den då i Västeräng blommande Tidlösan. Inspektör Ivar Tillander höll vid tillfället en återblick på slottets och gårdens historia genom tiderna. En del fornminnen besågs, bland andra höjden, där fordom vårdkasarna tändes då fiender var i antågande sjövägen uppför Skarven. Därefter klättrade allesamman upp till toppen av Utkiksberget där medförda kaffeflaskor tömdes under gemyt samtidigt med beskådande av den vackra utsikten över Skarven. Som tillfället var lämpligt delgav under-tecknad de närvarande i en kort resumé Pintorpafruns (Beata Yxkulls) levnadshistoria från Steninge till Eriksberg och Steninge åter.

Ivar Käll

HÄRKEBERGA GILLE

I samband med storkommunindelningen har hembygdsföreningen under det 11:e verksamhetsåret fått nya arbetsuppgifter. Föreningsarbetet inriktas nu inte bara på att vidmakthålla den urgamla sockengemenskapen utan också på att söka vidga hembygdsbegreppet och hembygdkänslan att omfatta hela den nya kommunen. När hembygds-gillet år 1953 planerade sin traditionsenliga midsommarfest utformades densamma till en kulturmässa, som blev avslutningen på den hembygds-kurs, som betitlats »Norra Trögd — vår hemkommun» och som anordnats i samarbete med Uppsala läns bildningsförbund jämte samtliga bildningsorganisationer inom storkommunen.

Själva hembygds-kursen omfattade tiden 10 juni—20 juni och de tvenne sista dagarna ägnades helt åt midsommarmässan i Härkeberga, som rönt det livligaste intresse hos bygdens folk. Midsommaraftonen hölls helmålsbön under majstången vid kaplansgården av kyrkoherde Gunnar Engman, Torstuna, och lekar och dans tråddes under ledning av konsulenten Otto Brinck. Konserten i kyrkan under medverkan av violinisten Willy Böck, Uppsala, hade som vanligt lockat överfullt hus och en orientering över kyrkans Albertus Pictor-målningar lämnades. I Gillestugan var en konstutställning anordnad med målaren Folke Ricklund som utställare och med motiv från Mexiko, Afrika och Lappland. Vid högtidstunden i kyrkan midsommardagen var landshövding Georg Andrén, Uppsala, högtidstalare. Konstutställningen demonstrerades därefter av fil. kand. Allan Ellenius, Uppsala. Eliten ur Upplands spelmansförbund gav festliga musikslag och prov på äkta spelmanshistorier. Under majstången talade författaren Jan Fridegård om upplänningen Lars Hård, vilken framställning inramades med folkdans av dansare ur Fyrisgillet. Unga Odlare inom södra länskretsen höll under dagens lopp kretstävling i poängjakt under ledning av konsulent Christina Adamsson. De unga medverkade med teaterspel.

Under föreningens verksamhetsår har 10 föreläsningaftnar anordnats, där omkring 600 personer åhört framställningar av skiftande innehåll; en del av aftnarna har varit arrangerade i anslutning till församlingsverksamheten. Hembygds-gillet är kollektivt anslutet till Upplands Fornminnesförening, Samfundet för Hembygdsvård och Svenska Ortnamnssällskapet i Uppsala.

När Härkeberga folkskola 1 juli 1953 för alltid nedlades, såg hembygdsföreningen som sin uppgift att söka rädda skolbyggnaden som

Härkeberga Gille: Från kyrkan bjuder spelmanslaget menigheten munter gånglåt på vägen ner till konstupställningen i Gillestugan.

samlingslokal för bygdens ideella föreningsliv och lät därför kalla ombud för bygdens ideella föreningar att lösa frågan. Sedan storkommunen till hembygdsgillet överlätit förvaltarskapet av skolbyggnaden, kunde en förvaltningsstyrelse bildas, som fick till uppgift att på lämpligaste sätt förvalta byggnadens lokaliteter för bygdens föreningsliv.

Gösta Öhlund

LIDINGÖ HEMBYGDSFÖRENING

Lidingö hembygdsförenings årsmöte 1953 hölls å restaurang Carla 7 maj. Fil. lic. Alf Nordström, Lidingö, visade en samling gamla fotografier med stadsbilder från Stockholm och kåserade över ämnet »När Stockholm fyllde 600 år». Fotografierna och föredraget gävo en mycket levande och kulturhistoriskt intressant bild av huvudstaden för i det närmaste etthundra år sedan. Årsmötet valde järnhandlare K. J. Karlsson till föreningens hedersledamot. Hr Karlsson, som tillhört föreningens styrelse sedan föreningen bildades 1931, har nedlagt ett intresserat arbete, särskilt vad beträffar föreningens byggnader å Täckå Udden och vid Larsberg, för vilka han under årtal varit en nitisk och omtänksam »hustomte». Under det gångna året har hr Karlsson även avslutat arbetet med en inventarieförteckning över föreningens lösa egendom.

Vid det traditionella valborgsmässofirandet hölls vårtalet på Bredablickshöjden av gymnastikdirektör Pontus Lindberg och vid Skärsätra av redaktör Björn Gottlieb. På morgonen Kristi Himmelfärdsdag hade föreningen en fågelutflykt under fil. kand. Nils Linnmans sakkunniga ledning. Utflykten samlade omkring 75 deltagare.

Söndagen 31 maj hade föreningen anordnat en bussutfärd med Biskops-Arnö som första mål. Där fingo deltagarna icke blott besöka den vackra gotiska källaren från 1300-talet utan inbjödos även av ryttmästare och fru Wehtje att bese deras vackra hem. Till tack härför uppförde föreningens folkdanslag några danser på den stora gräsplanen framför huvudbyggnaden. Färden gick därefter vidare till Lottas gård i Kvek och Härkeberga gamla komministergård, där kaffet var dukat vid långbord. Under ledning av föreningens ordförande komministern teol. lic. Ragnar Stenberg hölls en kort andaktsstund i Härkeberga vackra gamla kyrka och såväl denna kyrka som Litslena kyrka, vilken besöktes under hemfärden, studerades med stort intresse av färddeltagarna under komminister Stenbergs sakkunniga ciceronskap.

Den 11 febr. 1954 hade föreningen anordnat en »Lidingöafton» i AGA-mässen. Föreningens ordförande talade om hembygden och hembygdsrörelsen, fil. lic. Bo Lagercrantz höll ett med ljusbilder illustrerat föredrag om de gamla gårdarna på ön och AGA-orkestern spelade under ledning av Gösta Bäck. Vidare förekom uppvisning i folkdans av såväl föreningens folkdanslag som av några medlemmar av Västbergaringens barndanslag.

Föreningens folkdanslag, Lidingö Folkdansgille, har under året haft en mycket livlig verksamhet. I samband med »lidingöaftonen» utfärdade föreningen och gillet ett gemensamt upprop angående kurser i folkdans för barn och ungdom. Gillet har därefter startat folkdanskurser för barn i åldern 6–9 år och i åldern 10–12 år med sammanlagt ett åttioatal deltagare.

Leif Gillenius

LOVÖ HEMBYGDSFÖRENING

1753 var ett viktigt år i Drottningholms historia. På sin födelsedag 24 juli fick Lovisa Ulrika då Chinahuset i present och invigningsceremonien var storslagen. Samma dag sammanträdde på Drottningholms slott den redan 20 mars samma år där instiftade Kungl. Vitterhetsakademien. Den sommaren grundade Lovisa Ulrika också industrisamhället Canton. Jubileumsåret 1953 blev därför händelserikt för Lovö hembygds-

förening. Till Vitterhetsakademien överlämnades vid dess sammanträde 20 mars på Drottningholms slott en adress, som visade de byggnader som hade speciell anknytning till Lovisa Ulrika och Olof von Dalin (hans gravhög vid kyrkan). Chinajubileet firades 24 juli med en pantomim vid China slott och ett jubileumsföredrag av major Ernst Killander.

Men årets största manifestation blev Cantonjubileet, för vilket valdes en lämplig söndag, 20 sept., som f. ö. blev en synnerligen varm och strålande solig dag. På en vacker plats i slottsparken mellan Munchens backe och Karstens sångartempel vid Canton I uppfördes Cantonspelet, som samlade flera tusen åskådare. I första scenen, 1753, fick man se huru Lovisa Ulrika grundade Canton och höra Olof von Dalin läsa sina dråpliga hyllningspoem till drottningen. I mellanakten därefter höll fil. lic. Berit Wallenberg, som skrivit krönikespelet, föredrag om Cantonindustriernas historia och utpekade de olika byggnaderna samt berättade om nu rivna eller bortflyttade hus. Så följde andra scenen, på 1780-talet, där operasångaren Karsten sjöng sin egenhändigt komponerade dryckesvisa och skålade med Bellman vid sångartemplet. I tredje scenen, 1816, firades Karstens 60-årsdag i den berömda konstnärliga familjekretsen i Canton I. De franska grannarna uppvaktade med små buketter i tårtpapper, och skalderna Oxenstierna och Leopold reciterade nyskrivna magnifika poem, som föllo naturligt in i den litterära konversationen. Karsten själv förnöjde gästerna med arior av Gluck o. d., ackompanjerad på harpa av sin polska maka. Döttrarna målade, och den italienske mågen, blivande balettmästaren Filippo Taglioni, dansade med sin världsberömda dotter dansösen Marie Taglioni. Man fick också se sonen, grosshandlare Karsten, vilken avled i Canton I 1870. I fjärde scenen, 1891, visade sig skalden von Snoilsky, som läste sin dikt om Drömkullen vid Canton, kommenterad av veterinär Holmgren i Canton I med fästmon Ebba Håkansson. Dessa diskuterade framförallt sitt stundande bröllop. Den åldriga fru Ebba Holmgren, född Håkansson, ännu innehavare av Canton I, uppvaktades sedan med sång av de uppträdande, ett 20-tal sockenbor. Sist blev det kaffe i gröngräset för alla de kostymerade — se det var en tavla! Sex lysande rollprestationer måste omnämnas. Så sjöng pastor Ingemar Glemme Karstens svåra arior på ett magnifikt sätt och var ypperlig som skådespelare. Det senare gäller också Johan Beck-Friis som Oxenstierna, Jan Gauffin som Leopold, Ove Förberg som von Snoilsky, Gunnel Reuterskiöld-Sternå som Ebba Håkansson och Gunnar Hedberg som Olof von Dalin och grosshandlare Karsten. Även birollerna sköttes alldeles ypperligt i 1700-talets spelstil och hela

föreställningen fick beröm av ingen mindre än slottsteaterns chef, professor Agne Beijer.

1954 avslutades ett viktigt kapitel i Cantons historia då märkeskvinnan fru Ebba Holmgren, född 1864, gick hädan. Det rådde en vemodig stämning då vi alla 20 mars samlades i de minnesrika rummen i Canton I, medan flaggan vajade på halv stång vid Karstens sångartempel för att sedan tagas ned och i kyrkans kor, efter jordfästningen, läggas på kistan av major Killander och lic. Wallenberg, en hedersbetygelse från hembygdsföreningen. Fru Holmgren hade visat stort intresse för föreningen, både överlämnat gåvor och såsom traditionsbärare tjänat sockenforskningen. Hon var Sveriges första i kommunalnämnd invalda kvinna och införde redan 1901 de fria skolfrukostarna.

Berit Wallenberg

Ernst Killander

LÄNNA HEMBYGDSFÖRENING

Vad är en hembygdsförenings främsta uppgift? På den frågan kan många svar ges, men allmänt svarar man så, att det väsentliga för hembygdsrörelsen är, att i så stor utsträckning som möjligt samla minnen och föremål från en förfluten tid. Detta är fullt riktigt, ty hur bleka skulle inte många av våra uppländska bygder vara, om där ej fanns en levande hembygdsförening, ett rikt museum skapat av envetna män och kvinnor, som såg vad som måste räddas till eftervärlden.

Men man får inte enbart inrikta sig på detta; målet måste även vara en samling kring allt, som hör det gamla till. Bygdens folk måste konkret få ta del av och påminnas om det som varit. Detta blev på ett särskilt sätt uppenbart för oss inom Länna hembygdsförening, då vi en gnistrande och kall februarikväll samlades i vår Mjölmarstuga vid Gamla kvarn i och för dess invigning. Som gäst hade vi den kvällen intendent Nils Ålenius, som med känsla gav oss en bild av Olof Thunman.

Genom Mjölmarstugans restaurering kan vi på ett bättre och riktigare sätt än tidigare tala om att äga en hembygdsgård. Vi kan samlas under eget tak. Mjölmarstugan är även upplåten till hela bygdens folk. Rummens timmervägg har försetts med hårda träfiberplattor, på vilka utförts stänkmålningar efter mönster från gamla bondstugor i Länna. Detta arbete har med stor skicklighet utförts av målarmästare Erik Gustavsson, Bergshamra, som även i ett av rummen återställt en intressant

takmålning. En stor del av föreningens museiföremål har placerats i rummen och på så sätt funnit tidstrogen miljö.

Hembygdsföreningens sedvanliga sommarfest gynnades tyvärr inte av vackert väder; regnet föll ymnigt den söndagen. Vi hade dock glädjen att mellan skurarna få höra författaren och skalden Einar Malm tala till hembygden på ett sätt, som gav oss impuls att vilja värna det som håller på att gå förlorat, bygdens egenart, genom storstadens och tomtbolagens intrång i Roslagen. Vi fick även höra Einar Malm läsa egna dikter samt fru Vera Malm sjunga roslagsvisor.

För alla inom Länna hembygdsförening kändes det smärtsamt, när vi en vårdag nåddes av budet att vår egen hembygdsskald Yngve Jansson gått hädan. Han tillhörde en av pionjärerna inom föreningen och stod denna nära intill det sista, trots att han på grund av sjukdom ej på senare tid kunde vara med i kretsen.

Bakom hans sång om hembygden och Roslagen fanns den fulla övertygelsen om framgång för hembygdsvärelsens idé. Vi låter denna strof få ljuda för alla hembygdsvänner:

Sin kärlek fädren gävo
vår bygd, den minnesrika.
Av samma hembygdskärlek
ännu vårt hjärta slår!
Må man på allfartorgen
sitt nya kram predika:
trots allt vi älska lika
den bygd, som blivit vår!

Ake Söderman

RASBOKILS HEMBYGDS- OCH FORNMINNESFÖRENING

Rasbokils hembygds- och fornminnesförening kunde under hösten 1952 och vårvintern 1953 nedtaga, flytta till sin inköpta tomt och där uppföra en ståtlig timmerbyggnad, mangårdshuset från ett akademihemman i Kölinge by, vilket skänkts till föreningen av Uppsala Universitet. Det var en stor dag när föreningen kunde hålla taklagsfest vid hembygdsgården.

Men endast husets yttre stomme blev färdig, längre sträckte sig ej de penningmedel, som hembygdsföreningen genom fester och lotterier hopbringat, jämte det bidrag, som kommunen tidigare lämnat.

Det var alltså att ta nya tag. I november 1953 anordnades en inomhusfest i Ordenshuset med föredrag av folkskolläraren Per Johannes, Uppsala, om »Dalfolkets kynne», vilket jämte kaffeservering, musik och dans samt tombola, drog besökande i mängd, så att den lilla lokalen blev helt packad och behållningen god.

Knappt en månad därefter höll föreningen syföreningsauktion i skolan, där vackra och välgjorda handarbeten inbringade goda summor. Även vid detta tillfälle upptog programmet ett föredrag. Amanuensen vid Upplands Fornminnesförening Anna-Märta Tjernberg kåserade över »Dagboksanteckningar av en i trakten kringvandrande skollärare åren 1824—25.»

Midsommarfesten i år kunde för första gången hållas i gröngräset kring hembygdsgården. Där restes majstång och gjordes ringlekar till fiolmusik, där trädde senare på aftonen dansen på den nylagda dansbanan, till vilken virket skänkts av skogsägande bönder inom socknen. I en gammal stuga, lill-stugan kallad, som medföljde tomten vid köpet, kokades kaffe, vilket serverades vid långbord i täppan. Men vädrets makter voro en smula nyckfulla, ett par häftiga skurar voro nära att skrämja besökarna på flykten. Det var dock endast ett hot, de danslystna strömmade snart till på nytt.

Den 29 aug. i år hölls ånyo en fest vid hembygdsgården, denna gång i något större skala än de föregående. Den inleddes med friluftsgudstjänst på en vacker plan, ett hörn av hembygdsgårdens tomt emot skogen, avskild från övriga tegar genom en rad glest stående lövträd. Predikan hölls av komminister Nils Ahlin, Rasbo och Kils förenade kyrkokörer bidrogo med sång. Det var en stämmingsmättad högtidsstund i en den vackraste av kyrkor. Därefter intogs kyrkkaffe, dukat vid långa bord i den lövade och pyntade storstugan.

Rektor E. Lemhagen, Wik, höll därefter ett med stort intresse mottaget föredrag om »Hembygd och hembygdskänsla», arkivarien vid Landsmålsarkivet, Uppsala, fil. lic. Stig Björklund, bosatt i Rasbokil, visade och beskrev gammaldags redskap för linberedning, mältning m. m. samt instrument för en primitiv sjukvård, allt ur föreningens museisamlingar.

Allmogemusik satte fart på gammaldans och ringlekar, tombolahjulen snurrade, varm korv och läskedrycker, smörgåsar, kaffe och karameller tillhandahölls hela dagen och hade strykande åtgång. Mot aftonen kom fil. mag. fröken Karin Alinder med ett teatersällskap från Olandsbygden och uppförde komedien »Per Olof går i bönmål», med en kåserande inledning av författarinnan.

Per Olof var ett gammalt original från 1800-talet, känt i många socknar, åtskilliga historier ha berättats om honom även i Rasbokil.

Modern dans till midnatt till en populär trio avslutade festen. Ett par regnskurar störde ej nämnvärt.

Föreningen har genom ovannämnda olika fester på nytt förstärkt sin kassa. Dessutom har kommunen i år utlovat ett bidrag och även penninggåvor ha lämnats. Men många och kostsamma arbeten skola utföras. Elektriska anläggningar med kabel, lampor och värmeanordningar, elspis i ett nyinrett köksutrymme samt belysning av tomten drar en stor summa, samt många flera arbeten. Medel fattas ännu att inreda vinden till museiavdelning, att iordningställa lill-stugan i ursprungligt skick med dess schablonmålningar på en väggbeklädnad av lera och agnar under dess nuvarande tapetlager, en bod som föreningen äger skall flyttas till tomten. En gammal bastu vid Iliansby längst norrut i socknen har föreningen i höst fått som gåva av fröken Beda Ersson. Denna bastu skall likaledes flyttas till hembygdsgården.

Men föreningen arbetar vidare. I höst är åter en inomhusfest planerad med uppträdande av en trollerikonstnär, dans och tombola. Och fram på vintern syföreningsauktion på nya arbeten.

Föreningen förtrötts inte, den ser med glädje och förväntan fram emot den dag, då Rasbokils hembygdsgård skall stå färdig att invigas.

Greta Höök-Lundevall

SAMFUNDET DJURSHOLMS FORNTID OCH FRAMTID

Två allmänna möten ha hållits under år 1953, Samfundets 30:e verksamhetsår. Det första ägde rum 31 maj i samband med en utfärd med 80 deltagare till det forna biskopsgodset Tuna nära mynningen av Åkers kanal. Här besågs först ruinerna av det medeltida biskopsfästet med ett orienterande föredrag av dagens färdledare, dr W. Enblom, varefter resenärerna fortsatte till gårdens huvudbyggnad, där dr Enblom redogjorde för Tunas historia, som går tillbaka till 1200-talet. Gården har bland andra innehafts av medlemmar av ätten Banér.

Färden fortsatte sedan till det åkerhiemiska släktgodset Margretelund. Innan färdledarna besågo slottets inre, redogjorde dr Enblom från slottstrappan för dess historia, varav framgick att slottet är uppfört i mitten av 1600-talet av riksdrotsen Gabriel Oxenstierna och att godset sedan 1718 varit stamgods för en gren av den åkerhiemiska släkten. Efter

den historiska redogörelsen förflyttade man sig till slottets inre med dess förnämliga interiörer och konstskatter.

Efter visningen av slottet intogs den medförda matsäcken, varefter färden fortsatte till dagens tredje utflyktsmål, Österåkers kyrka. Här berättade dr Enblom om kyrkans historia och nämnde att de båda släkterna Oxenstierna och Åkerhielm haft stor betydelse för Österåkers socken. Därefter lämnade förste byråsekreterare E. Eriksson en del uppgifter om det åkerhielmska gravkorets öppnande, som skett för något år sedan. Så följde de ordinarie årsmötesförhandlingarna.

Det fjärde målet för utflykten blev Össebygarns kyrka. Dr Enblom meddelade här att kyrkan är en typisk uppländsk medeltidskyrka, som nu utgör moderkyrka för de år 1838 sammanslagna socknarna Össeby och Garn.

Utfärdens femte och sista mål blev ruinen efter den av brand under 1800-talets första hälft förstörda Össeby kyrka. Därefter anträdde hemfärden.

Det andra mötet ägde rum i Djursholms samskolas aula 26 nov., eller 30-årsdagen av Samfundets bildande. Ordföranden, rektor Ernst Herlin, erinrade först om, att 17 nov. 1923 kallelse utgått till djursholmsbor att sammanträda på slottet 26 nov. för att söka bilda en stadens hembygdsförening. Resultatet av detta sammanträde blev, att föreningen Djursholms Fortid och Framtid bildades, varvid även stadgar fastställdes. Enligt dessa skulle bl. a. Samfundets uppgift vara: att väcka intresse för bevarande av stadens ur historisk synpunkt värdefulla minnesmärken och egendomligheter samt att verka för tillgodoseendet av historiska och konstnärliga krav vid stadens omdaning och utveckling. Ordföranden erinrade vidare om, att Samfundets verksamhet bl. a. omfattar samlande av handlingar, bilder, fotografier och konstverk rörande Djursholm, inköp av böcker, som tillhört banérbiblioteket, samt utgivande av årsskrifter, av vilka sju st. till dato utkommit.

Samfundets medlemsantal utgjorde denna dag omkr. 1 000.

Därefter kåserade ordföranden över ämnet »Minnes- och framtidsbilder» och visade i samband härmed några klipp ur Djursholms blivande stadsfilm. Han indelade kåseriet i tre avsnitt, som berörde det förgångna, det nuvarande och det kommande. En reklambroschyr rörande Djursholm från år 1891 låg till grund för kåseriets första avsnitt, som belystes med ljusbilder. Till detta avsnitt hörde också en hel del personliga minnen från såväl det privata som offentliga livet i Djursholm. Det andra avsnittet, det nuvarande, fingo mötesdeltagarna del av, då den

första upptagningen av Djursholms blivande stadsfilm visades, en film som upptogs, då rektor Herlin 28 sept. 1953 avgick som stadsfullmäktiges ordförande vid ett stadsfullmäktigesammanträde med åtföljande avskedsmiddag. Det tredje avsnittet i kåseriet berörde framtiden, varvid rektor Herlin tänkte sig 20 år framåt i tiden, dvs. den dag då Samfundet år 1973 fyllde 50 år. Detta framtidsblickande lät han komma till uttryck i form av en intervju som »Djursholms Tidning—Roslagsposten—Lidingö-bladet» hade med Samfundets nuvarande sekreterare i samband med Samfundets 50-årsdag.

Efter sammanträdet i aulan förflyttade sig största delen av mötesdeltagarna till slottets sessionssal, där omkr. 110 personer deltog i supé med samkväm, varvid advokat Jan Otto Alrutz bidrog till underhållningen med sång till luta.

Samfundet har beslutat utgivandet av en ny årsskrift, den åttonde i serien, avsedd att utkomma i slutet av 1954.

Samfundet har under året mottagit en del gåvor. Genom en av fru Ebba Ditzinger gjord utfästelse att till Samfundet överlämna 3 000 kronor har Samfundet haft möjlighet att för denna summa inköpa 25 st. böcker, som tillhört banérbiblioteket. Av friherre V. von Stedingk har överlämnats en bok, som tillhört banérbiblioteket, av bergsingenjör V. Fredriksson ett foto från 1890 av Djursholms slott, vattentorn och gamla kvarn, och av direktör M. Idar ett foto från 1911 av brovaktstugan vid gamla Stocksundsbron.

O. Thufvesson

SOLLENTUNA HEMBYGDSFÖRENING

Rörande verksamheten under arbetsåret 1953 meddelar styrelseberättelsen bl. a. följande:

Arshögtiden firades 21 mars. Sollentuna Musiksällskaps kör medverkade och föredrag hölls av landsantikvarien Nils Sundquist. Dessutom visades ljusbilder och film.

Den traditionella vårutflykten med buss ställdes 7 juni till Gamla Uppsala, Vendel, Örbyhus, Dannemora och Österby bruk samt, under hemresan, till Morkarla kyrka. Omkring 150 personer deltog i färden.

Midsommaraftonen 19 juni firades å Hersby efter sedvanligt program under idealiska väderleksförhållanden. Dansen trädde kring en äkta uppländsk majstång och som ett extra inslag i festen ingick en sångavdelning, utförd av gästande skolbarn från Hvidovre, Sollentunas vänort i Danmark.

I serien landskapsaftnar anordnades 20 nov. i Sollentunagården en blekingafton med föredrag av studierektor S. Leander och visning av ljus- och färgbilder samt film. Musik utfördes av Södertörns spelmannslag.

Julmäsas med traditionell ljusstöpning och Luciatåg hölls 13 dec. Konkurrensen från andra föreningar synes bli allt svårare, men mässan har dock sin givna publik.

En smedja från Edsberg har återuppförts å hembygdsgårdens mark. För detta ändamål erhöles ett extra kommunalt anslag av 1 000: — kr. Nu återstår endast komplettering av utrustningen.

Fornminnena i Sollentuna ha på ett glädjande sätt berikats. Under schaktningsarbeten vid Kummelby upptäcktes nämligen en förut okänd runsten. Tack vare att den legat med bildsidan nedåt var ristningen oskadad. Runstenen restes omedelbart vid Sollentunavägen strax söder om Kummelby gård. Runskriften på stenen, signerad Igelfast, lyder: »Helga lät resa stenen efter Svärting, sin man, och efter Östen och efter Hemming, sina söner.» Sannolikt är det någon bondhustru i Kumla by, som, sedan man och söner blivit borta på vikingafärd, hugfäst deras minne med en runsten på gården.

I likhet med föregående år har föreningen haft förmånen åtnjuta kommunalt anslag med 2 000: — kr.

Föreningens medlemsantal var vid årets utgång 650.

B. Hultman

SÖDERFORS HEMBYGDSFÖRENING

Föreningen har under det gångna året, liksom tidigare, sökt slå vakt om hembygdsintressena inom sitt verksamhetsområde. I styrelseberättelsen erinras om att Gammelgården alltjämt tilldrar sig glädjande stort intresse, såväl bland bruksfolket som av tillfälliga gäster på orten. Under föregående år var det sålunda 862 personer, förutom ett antal korporationer, som besökte den gamla smedsstugan och skrevo sina namn i dess gästbok. Bl. a. återfinner man i den långa raden av namn: Anna Johanna Grill, f. Tamm, — en gammal söderforsättling med härstamning från tidigare bruksägare.

Under året hava en del nyförvärv till inventarierna tillkommit, vilka en gång i tiden nyttjats i smedshemmen vid bruket.

Läroverksadjunkt Karin Alinders bygdespel »Bruket är vårt sa sme'n» har nu fått något av tradition för Söderfors' midsommarfirande. Det framfördes av hembygdsföreningens skådespelare på midsommardagen i bruksparken, för 3:je året i följd. Omkring 5 000 personer hade mött

Söderfors hembygdsförening: Fornminnesvänner på Söderforsbesök. Professor Birger Nerman klipper av sidenbandet vid Upplands—Gästrikegränsen.

upp, vilket betydde att så gott som alla söderforsbor infunnit sig jämte mycket folk från grannkommunerna och grannlandskapen. Framförandet blev en strålande succé. Nöjd och imponerad var den stora publiken över det utomordentliga sätt, varpå skildringen levandegjorde livet i Söderfors bruk för omkring 200 år sedan, då brukspatron Adolf Ulrik Grill och hans maka Anna Johanna regerade där. Ett nytt inslag vid årets festspel var den musik, som utfördes av Söderfors pensionärsorkester med en genomsnittsålder på de sju medlemmarna på hela 76 år! De gamla låtarna och melodierna rönt livlig uppskattning.

Söderfors hade söndagen 30 maj 1954 besök av Svenska fornminnesföreningen, Gästriklands kulturhistoriska förening och Gästriklands turistförening, som i samband med en gemensam vårutflykt förlagt en del av dagsprogrammet till brukssamhället. De 130 deltagarna, därav ungefär hälften gästrikar och lika många stockholmare, anlände med bussar och bilar till Söderfors, där samling skedde på planen framför herrgården till musik av Söderfors hornmusikkår. Hembygdssföreningen hade här ordnat en mottagningsceremoni som slog väl an. Tvärs över planen var ett blågult sidenband spänt mellan unga björkstammar, markerande den

forna gränsen mellan Gästrikland och Uppland, och på ömse sidor om denna »gräns» hade resp. landskaps vapensköldar placerats. Gästrikarna stod redan samlade på sin sida om »landskapsrån», när stockholmarna marscherade upp till tonerna av en marsch och grupperade sig på motsatta sidan. Rådman Sven Marin, Gävle, hälsade i ett humoristiskt anförande i bunden form stockholmarna välkomna, varpå sidenbandet klipptes av som en symbol för gränsens öppnande. De glatt överraskade stockholmarnas tack framfördes av professor Birger Nerman.

I samlad trupp tågade färdtagarna genom herrgårdsparken till den gamla museibyggnaden, nu ombyggd till samlings-salar, där Söderfors Bruk inviterade resenärerna till smörgåslunch. Platschefen, direktör P. G. Brännström, hälsade på brukets och hembygdsföreningens vägnar välkommen och gav en kort återblick på det gamla ankarbrukets historia. Professor Nerman framförde värtaligt gästernas tack för den gästfrihet som visats.

En snabbvandring genom den sommarfagra bruksparken med alla dess minnen från den grillska epoken samt en visit i Gammelgården med medlemmar av hembygdsföreningen som ciceroner ingick även i programmet.

Föreningen hade 12 juli besök av omkring 150 deltagare från ungdomsstämmans sommarting i Uppsala. Med ciceroner från hembygdsföreningen förekom en rundvandring i samhällets äldre bebyggelse. Ungdomarna uttryckte sin glädje över att ha fått ta det gamla norduppländska bruket i beskådande.

»Smedsmiddan», en av föreningens sammankomster, som även den börjar få något av tradition över sig, har hållits med vid pass 100-talet deltagande. Såsom tidigare var det glad och god stämning vid långbordet, där mat och dryck efter åldriga recept rikligt serverades.

Vid årsmötet omvaldes styrelsen, som har följande sammansättning: förrådsförvaltare Georg Wahlström, ordf., direktör P. G. Brännström, v. ordf., lärarinnan Annie Wittlock, sekr., valsverksarbetare Ivar Ceder, v. sekr., fru Märta Ödberg, kassaförvaltare. Övriga ledamöter: kemist Östen Englund och verkstadsarbetare Gerhard Lantz. Revisorer: verkmästare Alvar Tidlund och folkskollärare Erik Sandberg. Medlemsantalet utgjorde vid årsskiftet 120.

Styrelsen vill till föreningens medlemmar och särskilt till dess duktiga skådespelartrupp, ävensom till utanför densamma stående personer, vilka under förlidit arbetsår på olika sätt lämnat verksamheten sitt stöd, rikta ett varmt tack.

Georg Wahlström

SÖDRA OLANDS HEMBYGDSGILLE

Efter den energikrävande prestationen som ett periodiskt återkommande hembygdsting med alla dess vidlyftiga anordningar utgör torde en återhämtning vara naturlig. Helt i dvala har vi dock ej legat. Byggnadskommittén för Grenomes restaurering har, dels genom att en fond, avsedd för annat ändamål, tillfälligt fått användas, och dels genom den nettobehållning som hembygdstinget lämnat, fått medel i sin hand att fortsätta arbetet. Kök och serveringsrum med elspis och vattenvärmare samt nödiga skåp och bänkutrymmen har inretts i övre våningen intill riddarsalen. Herr- och damtoiletter har iordningställt och avlopp från dessa samt köken dragits till närliggande utlopp. I samband med maskingrävningarna för ledningar har planering av gårdsplanen utförts. Stensprängning och breddning av uppfartsvägen till gården har även verkställt så att den nu kan trafikeras även av större bussar. Arbetet pågår nu att till gillestuga inreda det stora rummet till höger om ingången. De två inre smårummen kan lämpligen användas som klubb- och bostadsrum. Sedan nödiga målningsarbeten utförts kan man säga att planen för restaureringen helt genomförts. Som de nu tillgängliga penningmedlen ej räcker till fullföljande av programmet har gillet fortfarande svåra ekonomiska bekymmer. Donationer och anslag äro därför varmt välkomna.

Lägenheten till vänster om ingången är nu uthyrd varvid hyresgästen åtagit sig att utöva vice värdskap för gården och vaka över dess samlingar. Härmed har det möjliggjorts att mottaga den dyrbara tavel-samling som Nationalmuseum vill deponera, samt de värdefulla för närvarande magasinerade möblerna ur Constance Anderssons donation till Upplands Fornminnesförening. Gammel-Grenome blir med sin trivsamma miljö en sevärdhet, ej blott för orten, som nu flitigt utnyttjar gården för studiecirklar, samkväm m. m., utan även i vidare sammanhang med visningar för en större allmänhet.

Av gillet verksamhet för övrigt må anföras den obligatoriska middagsmarifesten vid Grenome. Två styrelsesammanträden har hållits samt årsmöte. Vår mångårige ordf. Bror A. Sjögren, som avflyttat från orten, valdes till hedersordförande. Olle Hasselborn blev ordförande och Josef Selén vice. Övriga i styrelsen omvaldes.

Det är glädjande att anteckna allmänhetens intresse för föreningen och det stigande medlemsantalet.

J. G. Fredlund

TÄBY HEMBYGDSFÖRENING

Täby hembygdsförening bildades år 1941. Som ordförande har under de senaste åren bl. a. fungerat Lennart Elcar, Erik Blomqvist och Bertil Carlberg. Från år 1953 ledes föreningen av komminister H. O. Ferenius med B. Carlberg som vice ordf. F. ö. har styrelsen efter beslut å årsstämman på Sjökrigsskolan, Näsby slott, i maj 1954 följande sammansättning: Ivan Eriksson, kassör, Greta Lundqvist, sekr., S. E. Vingedal, vice sekr. (nyvald), B. Ljunggren, C. E. Bengtsson, Lisbeth Lindström, K. M. Sandström och Holger Carlsson (nyvald). Som suppleanter omvaldes J. Granér, M. Carlqvist, L. Berg, A. Nordström och K. Thunholm (nyvald).

Under kalenderåret 1952 hölls årsstämman på Kvarntorp, Roslags-Näsby, varvid bl. a. hembygdsföreningens kör underhöll med sång. Valborgsmässoaftonen firades sedvanligt på Kvarntorp, där kören medverkade med ett konsertprogram samt med vårsånger när bålet tändes. Civilingenjör Erik Blomqvist hälsade våren med tal.

Den 15 maj hölls en Islands-afton iorstugan på Kvarntorp. Fröken Sophie-Louise Alexandersson berättade minnen från en resa till sagornas ö. I juni anordnades en utflykt med kören. Sång utfördes i Härkeberga och Litslena kyrkor. Midsommarfirandet med sedvanliga arrangemang ägde som vanligt rum på Kvarntorp. Bl. a. sjöng kören under kapellmästare Pasowskys ledning.

I november hölls en filmafton, då faktor Gunnar Helin visade sina filmupptagningar från Täby i helg och socken, en visning som blev mycket uppskattad. Ivan Eriksson bidrog med sång.

Luciafirandet 13 dec. inleddes med kortege genom köpingen. Inträdesavgifterna tillföll hembygdsföreningens insamling för Täby julkrona. Tal hölls av komminister H. O. Ferenius. Ordförande i Luciakommittén var M. Carlqvist.

Den 14 dec. anordnade föreningens sångkör en välbesökt konsert. Kören gjorde en god och i recensioner lovordad insats. För första gången framfördes »Sången till Täby» med ord av pastor Erik Sandström, medlem av föreningen, samt med musik av Boris Pasowsky. Sången är tillägnad Täby köping. Ett tack till kompositören och författaren framfördes av kommunalfullmäktiges ordf., S. Lindström.

Under 1953 har föreningen under sin nye ordf. komminister H. O. Ferenius' uppskattade ledning enligt årsberättelsen företagit inte mindre än tolv enskilda och offentliga sammankomster, varibland må nämnas en vårutflykt till Angarnsjön med omkring 200 deltagare, som begivit

sig upp i ottan för att få vara med om en fågelexkursion under ledning av täbyborna fil. kand. S. Österlöf och ing. A. Tengblad. I juli gick färden till Valö märkliga medeltidskyrka; även Skånella, Tuna, Alunda, Skäfthammars, Ekeby och Knutby kyrkor besågs. Uppehåll gjordes dessutom vid Gimo, Dannemora och Österby bruk, där bl. a. den gamla vallonsmedjan demonstrerades av en gammal smed och vallonättling. Färdledare var ordföranden och A. Nordström. I oktober anordnades en utflykt till Roslagsbro, Roslags-Kulla, Rådmansö och Estuna kyrkor. Uppehåll gjordes dessutom vid Penningby slott, Räfsnäs, Östernäs och Norrtälje.

Deltagare i samtliga utflykter år 1953 uppgick till sammanlagt inemot 500.

Söndagen 13 dec. ägde föreningens offentliga och enskilda Luciafirande rum. Luciakortegen utgick detta år från kommunalhuset i Roslags-Näsby, där »kröningen» förrättades av kommunaldirektör G. Berg. Ordföranden och årets Lucia vädjade för insamlingen till polioskadade barn. Icke mindre än 1 063 kronor insamlades. Luciafesten firades på Kvarnortorp och ordförande i Luciakommittén var även detta år M. Carlqvist.

Föreningens kör med Boris Pasowsky som dirigent ökade under året sin numerär och fick omkring 40 aktiva medlemmar. Flera konserter har hållits under året. Kören är en permanent sektion inom hembygdsföreningen med lokal självstyrelse.

Medlemsantalet i Täby Hembygdsförening uppgick i maj 1954 till 310, fördelade på 165 familjer. Över 30 nya medlemmar tillkom under året.

Under år 1954 har föreningen bl. a. haft två längre utflykter. På våren ställdes färden till Svartsjölandet, där bl. a. Hilleshög och Färentuna kyrkor besöktes. Prosten Johansson berättade om Hilleshögs kyrka och dess märkliga träskulpturer. Den 3 okt. ställdes färden runt Edsviken till Eds kyrka. Skeppssättningen och fornborgen vid Runsa visades av konservator S. E. Vingedal. Vidare gick färden över Stäket till Västra Ryd, Håbo Tibble och Håtuna kyrkor. Ciceron och föredragshållare var H. O. Ferenius. Venngångens slott med Disasalen och slottskapellet besågs under sakkunnig ledning. På hemvägen gjordes en timmes uppehåll i Sigtuna.

Föreningens närmaste planer är att skapa en hembygdsgård och att utge en skriftserie. Som hembygdsgård går planerna ut på att förvärva Skogberga gamla förfallna komministergård. Skriftserien inledes med en skrift om Täby runristningar och är utarbetad av undertecknad.

S. E. Vingedal

VALÖ-FORSMARKS HEMBYGDSFÖRENING

När Valö-Forsmarks hembygdsförening bildades år 1948 började föreningens styrelse se sig om efter en lämplig byggnad och passande tomt där föreningen kunde iordningställa sin hembygdsgård. Nu hände det sig att en gammal gård, som ägdes av Domänstyrelsen och som fanns vid Dannebo i Forsmarks socken, blev till salu. Hembygdsföreningen hade turen att få köpa denna förnämliga gård för 100 kr. Vad tomt beträffar fanns flera förslag. Vamsta var en passande och bra plats, centralt belägen, och meningen var från början att här skulle gården stå. Här blev dock senare en del trassel med en markägare om väg till gården. Platsen valdes till slut vid Vigelsboäng, där Gunnar Eriksson upplät ett rymligt och bra område.

Efter mycken möda och bekymmer, inte minst för föreningens ordförande, folkskolläraren fil. kand. C. J. Wahlström, vilken nedlagt ett berömvärt arbete, finns nu på tomten smedja, bastu, en förut i årsboken beskriven 1600-talsbod och den från Dannebo flyttade och i sitt ursprungliga skick uppförda huvudbyggnaden. Rummen på nedre botten ha samma form, inga väggar ha ändrats, i köket ligger de gamla bjälkarna blottade, samma breda golvtilljor i både kök, kammare och sal. Målningen i rummen återger bl. a. några i trakten funna mönster. Över en av dörrarna sitter en lie, smidd av liesmeden Jan Olof Jansson, som bodde i denna gård på 1860-talet. Jansson bedrev liesmidet nära nog som industri och hade en hel del folk i sin tjänst. Hans stämpel finns på liarna och den här nämnda är inköpt av en bonde från Harg i Uppsala på 1860-talet. Väggarna i salen är ovanför bröstpanelen dekorerade med ett rutmönster av slingor och rosor, som fanns under tapetlagren i ett rum i undertecknads barndomshem i Forsmark. I salen hänger den s. k. Vretakronan, en ljuskrona som förr hängt i Valö kyrka. Hembygdsföreningen har bekostat dess reparation och fått kyrkorådets tillstånd att förvara den i hembygdsgården. Enligt traditionen skall den vara smidd vid Vreta gård i Valö och skänkt till kyrkan. Övervåningen i gården har inretts som samlingsal. Väggarna äro här dekorerade med Valömotiv från flydda tider.

Utom de nämnda föremålen finns här åtskilliga saker såsom vagg och klockskänk, gamla skåp, bord, stolar och soffor från herrgårdar och bondstugor i trakten, en vacker samling tryck med bibliska motiv m. m. I den förut nämnda 1600-talsboden, den s. k. Jälsboboden, finns också många intressanta föremål.

*Valö-Forsmarks hembygd*förening: Salen i den från Dannebo i Forsmark till Vigelsbo-äng i Valö flyttade hembygdsgården.

Den 8 nov. 1953 var det en stor dag i Valö-Forsmarks hembygdsförenings historia. Då hade föreningen glädjen att inviga sin hembygdsgård. Invigningen blev en stämmingsfull fest. Vid den egentliga invigningshögtiden redogjorde föreningens ordförande folkskollärare Wahlström för hembygdsgårdens tillkomst och för huvudbyggnadens, Dannebogårdens, historia. Därefter talade landsantikvarie Nils Sundquist och gav uttryck för Upplands fornminnesförenings uppskattning och tacksamhet för det arbete som här utförts. Han förklarade därefter hembygdsgården invigd. Dr Sundquist överlämnade även hembygdsföreningens diplom till några därav förtjänta personer. Föreningens kassör G. Eriksson höll ett anförande och komminister Axelsson, Forsmark, framförde ortsbornas tack för hembygdsgården och samlingslokalen. Högtiden inramades med musik av bygdens egen orkester, sång av skolbarnen och unison sång. Sist sjöngs »Valö-sången», skriven och tonsatt av Gunnar Eriksson.

På kvällen var samkväm anordnat i hembygdsgården. Detta gick i musikens och sångens tecken. Sällan klingar väl de gamla låtarna så skönt som då de spelas i sin rätta miljö, den gamla gården. Men i detta fall var det också goda spelmän, som stod för framförandet. Där var riksspelmannen Jon Engström, en färgstark karl som kan spela, Valö

spelmanslag, samspelt, välkänt och bra. Ett par sångare medverkade också. Under samkvämet talade dr Sundquist om hembygdsrörelsens historia. Oförbränneliga K. G. Blomgren, Östhammar — f. d. Valöbo — kåserade med bravur och sakkunskap om folklivet i gångna tider.

Styrelsens dröm är nu, att så fort ekonomien det tillåter, flytta den av föreningen förvärvade parstugan vid Norrtorp till hembygdsgården. Den skall där tjänstgöra som museum. Sedan är det att hoppas att ytterligare någon gammal bod, ladugård eller annat uthus kan föras dit. Tomten räcker, den har en areal av 8 000 kvm.

G. Jonsson

VECKHOLMS PASTORATS HEMBYGDSFÖRENING

Så värst många frukter på sin verksamhets träd har vår hembygdsförening inte ännu kunnat plocka. I den gamla prästgården i Veckholm, som nu disponeras av föreningen, vårdas dock ett växande antal gamla föremål, som väntar på den dag, då rummen i övre våningen skall inredas till hembygdsmuseum. Föreningens styrelse är dock övertygad om att intresset för hembygdsvården växer och mognar också i detta område av Mälardalen, där en stor del av befolkningen utgöres av »flyttfåglar», de där aldrig hinner få riktig hemkänsla i bygden.

En hembygdsstudiedag har föreningen anordnat, då konsul Allan Berg visade sin märkliga trädgårdsanläggning vid Brandholmssund och hamnen från vikingatiden, varifrån överfarten skett till försvarsborgen på Ytterholmen. Rester av en gammal jordkula, där folk bott till 1873, vittnade om förfädernas bostadsproblem. Direktör Einar Kjellén höll föredrag om Trögdens sevärdheter och efter gudstjänst i Torsvi kyrka besågs Torsvi gård och dess corps de logis. Under den mörka novembermånaden 1953 stimulerades hembygdsföreningen av en hembygdkurs med föredrag av bl. a. intendent Nils Ålenius. En studiecirkel åstadkom en hembygdstidning.

Vid föreningens årsmöte 1954 talade arkivarie Helge Lindberg, Uppsala, om vad Trögdens ortnamn ha att berätta. Låt vara att hembygdsarbetet i våra landamären lider brist på folk och tid och pengar. Vi vill dock verka för att hembygdskänslan skall bli rotfast både bakåt i tiden, i det närvarande och i framtiden.

Sven Palm

VIDBO HEMBYGDSFÖRENING

Vid av Stockholms läns bildningsförbund hösten 1951 i Husby-Långhundra och Vidbo socknar anordnade studiecirklar, varvid deltagarna fingo instruktion om hur de själva på egen hand och på lång sikt skulle kunna företaga en inventering av sin sockens forminnen, äldre föremål, byggnader, folktro, seder m. m., blev intresset, i synnerhet vad Vidbo socken beträffar, så påtagligt att året därpå Vidbo hembygdsförening bildades på initiativ av fru Ingegärd Brundin. Ordförande blev fru Brundin, v. ordf. kyrkoherde Gunnar Brundin, sekr. fru Maja Bergström, v. sekr. fru Ann-Sofie Söderqvist, kassör fröken Elma Gålnander och v. kassör hemmansägare Sigfrid Vallgren. Övriga ledamöter i hembygdsföreningens styrelse äro arrendatorerna Joel Ellénus och Ragnar Lindgren.

Hembygdsföreningen anordnade i juni 1952 en hembygdsdag med högmässa i kyrkan, kyrkkaffe på skolplanen och därefter en utflykt, under intendent Nils Ålenius ledning, till några av socknens sevärdheter. Härvid besågs bl. a. bygravfälten i Bista och Östvreten, ett härbre från 1600-talet och en parstuga från 1700-talets början i Krogsta samt Norrby 1700-tals herrgård.

Som resultat av en av sockenbor utförd inventering av bruks- och prydadsföremål inom socknen anordnades i oktober 1953 i Vidbo kyrkskola en ståtlig hembygdsutställning, om vilken redogöres på annan plats i årsboken. En hel del föremål har överlämnats till hembygdsföreningen, som nu förfogar över något mera än 100 museinumner. Föremålen förvaras för närvarande i en rymlig gammal tvättstuga vid prästgården. Föreningens närmaste mål är att få en bättre lokal, en hembygdsgård, för samlingarna samt att utöka desamma. Medlemsantalet är omkring 40.

VÄNGE HEMBYGDSFÖRENING

Vänge hembygdsförening deltog genom sin styrelse i det av landsantikvarien i Uppsala sammankallade mötet i Ekeby by 3 dec. 1953. Mötet hade till syfte att förbereda en stiftelse och i den kommitté, som tillsattes, invaldes också representanter för hembygdsföreningen. 21 dec. höll denna kommitté sitt första sammanträde. Vid båda dessa tillfällen stod hembygdsföreningen för värdskapet i Församlingssalen. Vissa kostnadsberäkningar rörande Ekeby by ha utförts av hrr Paul Ekman och Hilding Johansson. Det har i främsta hand gällt underhåll av husen

och skydd mot väder och vind. Hur det skall bli med den kulturhistoriskt värdefulla och intressanta Ekeby by är ännu inte avgjort.

Årsmötet hölls 7 febr. i Församlingssalen under god tillslutning. Amanuensen vid Upplands fornminnesförening fil. kand. Anna-Märta Tjernberg höll föredrag om Vänge sockens fornminnen. Låtar på fiol spelades av hrr Hilmer Eriksson och Gustaf Moell.

Den 9 maj företogs en utfärd till Museet för nordiska fornsaker i Uppsala samt till Skuttunge prästgård. Den sedvanliga midsommarfesten hölls också i år, men på annan plats än tidigare. Den för tillfället obodda Wengelinska gården i Finnsta hade av ägaren hr Ernst Wengelin välvilligt upplåtits. Den bildade med sin relativt slutna bebyggelse en utmärkt ram för festen, som rönt stor tillslutning.

Den fortsatta restaureringen av Ekeby kvarn har hittills måst anstå, då föreningen ej ännu velat ytterligare skuldsätta sig. En oviss faktor har också varit att man haft svårt att ta ställning till frågan om hur vingarna lämpligen borde anbringas (attrapp eller rörlig anordning). För närvarande undersöks möjligheten att rekonstruera deras utseende.

Genom tillmötesgående av Upsala Nya Tidning och konstnären Jonas Lindkvist har hembygdsföreningen blivit i tillfälle att trycka ett vykort över Ekeby by. Detsamma utgöres av en reproduktion ur Upsala Nya Tidnings julnummer 1953 — omslagets tuschteckning, föreställande kvarnen och byn sedda från »Törnkullen». Kortet säljes — även i affärer i Uppsala — till förmån för hembygdsföreningens verksamhet.

Den 13 augusti besökte riksantikvarien personligen Ekeby by.

Per Axel Björkman

VÄRMDÖ SKEPPSLAGS FORNMINNESFÖRENING

Föreningens verksamhet har under år 1953 fortgått på samma sätt som under föregående år med samlande av föremål till museet och av skrifter, fotografier, tidningsurklipp m. m. till föreningens arkiv.

Museet, som är inrymt i den s. k. fornstugan invid Värmdö kyrka, har varit upplåtet för allmänheten och varit tillgängligt för eleverna i Värmdöns skolor för studier i hembygdskunskap.

Föreningens årsammansträde hölls å Gustavsbergs värdshus 2 dec. Därvid höll intendenten vid Nordiska museet fil. lic. Bo Lagercrantz föredrag om »Tallrikar i allmänhet och Gustavsbergs i synnerhet».

Nils Ädelgren

Västerlövsta hembygdsförening: Midsommarafton på Västerlövsta hembygds-gård. Saftkalas sedan årets konfirmander klätt majstången. Foto O. Ahman.

VÄSTERLÖVSTA HEMBYGDSFÖRENING

Västerlövsta hembygdsförening firade 1953 sitt 10-årsjubileum. Med anledning härav utgavs till hembygdsfesten en minnesskrift, »Västerlövsta-bygden». Skriften hade erhållit en förnämlig utstyrelse och ett gediget och omväxlande innehåll. Omslaget var ritat av folkskollärare Bernt Lindblad i Hedåsen. På ett både roande och fint sätt hade han med sitt ritstift fångat det för Västerlövstabygden säregna: kyrkan med gångna släktleds sista viloplats, församlingshemmet med lokaler för nuets många kyrkliga, kommunala och kulturella sammankomster, skolan, det unga släktets växtplats, tegelbruken, som kanske mer än något annat ger bygden dess särdrag, bondens arbete på åker och äng och Örsundaåns slingrande väg genom bygden.

Å bladets första sida mötte det från medlemskortet bekanta emblemet – väderflöjeln från Erik Ersgårdens uthuslänga med året 1661, enligt Nils Alenius den äldsta i Uppland kända väderflöjeln på en allmogebyggnad. Efter en kort anmälan om anledningen till minnesskriftens

utgivande presenterade undertecknad Västerlövstabygden i en historisk och geografisk översikt. De gångna tio åren av föreningens verksamhet rekapitulerades i en artikel av distriktsöverlärare Josef Wahlström. Direktör Sven Sköldberg skrev om tegelbruken och hemkänslan, medan provinsialläkare Ivar Frostner förklarade det stora innehållet i det lilla ordet hembygd. Före kommunsammanslagningen hade Västerlövsta kommun på hembygdsföreningens initiativ låtit upptaga en sockenfilm för att till kommande tider bevara minnet av människor, bygd och arbetsliv i den gamla sockendelen. Om denna films tillkomst berättade fabriker Göte Rickman. Järnvägstjänsteman Nils Vibäck skrev om hur det var då järnvägen drogs fram genom bygden på 1870-talet. Redaktör Emil Johansson återgav en intervju med den 93-åriga Sten-Holm om Heby förr i tiden. Denna intervju kompletterades av efterlämnade anteckningar av f. kantorn Johan Lagerstedt. Einar Vihagens märkliga ännu icke utgivna hembygdsbok om Västerlövsta hade fått sitt särskilda kapitel och folkskollärare Assar Janssons historiska berättelse »Junker Jesper och änkan i Littersbo» gav en både intressant och värdefull inblick i hur det kunde gå till i våra bygder förr i världen.

Tioårsjubileet firades i samband med hembygdsfesten, som alltid hålls på midsommaraftonen i samband med midsommarvaka. Högtidstalet hölls av museiintendent Sven Drakenberg, Västerås. Vidare förekom uppvisning av folkdanslag, sång till luta, körsång av A.B.F.-kören samt dans och lekar kring majstången tills dagen grydde.

Vid hembygdsfesten i år hade föreningen besök av Upplands fornminnesförenings ordförande landshövding Georg Andrén, som intressant och varmhjärtat talade om hembygd och hembygds känsla.

Föreningen har från en f. d. Västerlövstabo, herr Anton Thelin, Rasbokil, fått mottaga mycket värdefulla och intressanta beskrivningar och skildringar från gamla tiders Västerlövsta och Heby att införlivas med föreningens arkiv.

Vid årsmötet 1954 visade hemmansägare Carl Ander i Hårsbäck en serie vackra ljusbilder i färg från Västerlövsta, vilket gav styrelsen uppslaget till att utlysa en fotopristävlan med mottot »Västerlövsta i helg och söcken» och öppen för både amatörer och yrkesmän.

Hembygdsgården är en god tillgång för föreningar och enskilda vid anordnande av fester och sammankomster av olika slag. Den skulle emellertid kunna bli ännu mera användbar om den vore lättare att värma upp under den kalla årstiden. Styrelsen har därför gjort förslag om installerande av elektrisk uppvärmning.

Föreningen har f. n. 805 medlemmar, varav 96 äro »ständiga». Sekreterare och »övermarskalk» är fortfarande överlärare Josef Wahlström, ur vars förträffliga årsberättelse det mesta av ovanstående är hämtat.

Erik Ström

ÖSTERBY-DANNEMORA HEMBYGDSFÖRENING

Under året har verksamheten inom hembygdsföreningen varit i huvudsak liknande den som skildrades i föregående årsbok. Föreningen hoppas dock att frågan om ordnandet av samlingarna i »Saltboden» kunde ordnas. Vidare måste en reparation av huset snart utföras. I föreningens styrelse invaldes följande: ordf. Georg Österberg, sekr. Karl Höglund, kassör Edvin Sommar samt John Hogmark och Einar Hansson. Medlemsantalet är 63 st., vilken siffra föreningen hoppas kunna öka.

Georg Österberg